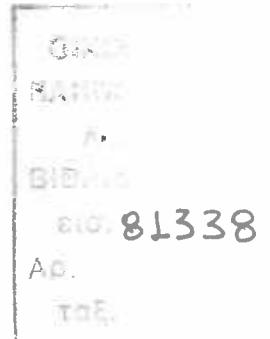


ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

**ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ
ΣΠΟΥΔΩΝ**

**ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΕΙΔΙΚΕΥΣΗΣ ΣΤΗ
ΔΙΕΘΝΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ & ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΙΚΗ**



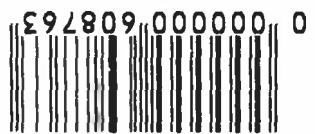
ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**"ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΚΟΙΝΗΣ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΗΣ
ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΣΤΗΝ ΑΓΟΡΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ"**

**ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: ΚΕΛΛΙΔΟΥ ΜΑΡΙΝΑ
ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: κ. ΚΑΤΣΙΜΗ ΜΑΡΓΑΡΙΤΑ**

ΑΘΗΝΑ, ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 2007





KATAKOLΟΖ
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ



Χαλικιά

81338

Στον^ς Γονεί^ς μου



ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

σελίδα

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 - ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	3
----------------------------	---

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 - ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΟΝΕ ΣΤΗ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΗ ΤΗΣ ΑΓΟΡΑΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

1. Εισαγωγή.....	6
2. Το Βασικό Μοντέλο.....	8
A. Ανασχηματισμός Αγοράς Εργασίας όταν η χώρα δεν συμμετέχει στην ΟΝΕ.....	10
B. Ανασχηματισμός Αγοράς Εργασίας όταν η χώρα είναι μέλος της ΟΝΕ.....	12
3. Διεξαγωγή Συμπερασμάτων.....	14
4. Άλλες Προσεγγίσεις.....	16

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 - ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΩΝ ΑΣΥΜΜΕΤΡΙΩΝ ΤΗΣ ΑΓΟΡΑΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΩΝ ΧΩΡΩΝ ΠΟΥ ΑΝΗΚΟΥΝ ΣΤΗ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΗ ΕΝΩΣΗ

1. Εισαγωγή.....	19
2. Το Βασικό Μοντέλο	
A. Νομισματική Πολιτική.....	20
B. Μισθοί και Δημοσιονομική Πολιτική.....	22
Γ. Το Χρονικό των Αποφάσεων.....	22
3. Καθεστώς 1: Αποκεντρωτικές Αγορές Εργασίας.....	24
Καθεστώς 2: Συγκεντρωτικές Αγορές Εργασίας.....	26
Καθεστώς 3: Ασυμμετρίες στους Θεσμούς ή τις Πρακτικές των Αγορών Εργασίας	
Παράθεση Ευέλικτων vs. Άκαμπτων Αγορών Εργασίας.....	27
A. Μη Δυνατότητα Άσκησης Δημοσιονομικής Πολιτικής.....	28
B. Μη Δυνατότητα Άσκησης Νομισματικής Πολιτικής.....	30
Γ. Δυνατότητα Άσκησης Όλων των Πολιτικών (Δημοσιονομικών και Νομισματικής).....	31
4. Διεξαγωγή Συμπερασμάτων.....	35



ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 – ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ Ν.Ε ΣΕ ΜΙΣΘΟΥΣ ΚΑΙ ΘΕΣΜΟΥΣ ΔΙΑΠΡΑΓΜΑΤΕΥΣΗΣ ΤΩΝ ΜΙΣΘΩΝ

1. ONE και Ευελιξία Ονομαστικών Μισθών.....	37
2. ONE, Ευελιξία Ονομαστικών Μισθών και Διαπραγματευτικοί Θεσμοί.....	39
A. Ευελιξία των Ονομαστικών Μισθών και Συντονισμός των Διαπραγματεύσεων	39
B. Κίνητρα για Εθνικό Συντονισμό των Διαπραγματεύσεων εντός της ONE.....	41
3. ONE και Επίπεδα Ισορροπίας των Πραγματικών Μισθών και της Απασχόλησης Δεδομένων των Διαπραγματευτικών Θεσμών στην Αγορά ¹ Εργασίας.	
A. Ολοκλήρωση της Αγοράς Αγαθών.....	42
B. Αλληλεπίδραση μεταξύ Νομισματικής Πολιτικής και Διαπραγμάτευσης των Μισθών.....	45
Γ. Διεξαγωγή Συμπερασμάτων.....	48
4. ONE και Θεσμοί Διαπραγμάτευσης των Μισθών	
A. Η Τελική Κατάρρευση του Εθνικού Συντονισμού και η Στροφή προς την Αποκεντροποίηση της Διαπραγμάτευσης των Μισθών.....	48
B. Οικονομικές Συνέπειες της Στροφής προς την Αποκεντρωτική Διαπραγμάτευση των Μισθών.....	50
5. Ανακεφαλαίωση.....	51
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5.....	53
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	56

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η αφετηρία λειτουργίας της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης (ONE) την 1^η Ιανουαρίου του 1999 είναι η πιο τολμηρή και πιθανώς η πιο ριψοκίνδυνη κίνηση στην ιστορία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ε.Ε). Η δημιουργία μιας ευρύτερης ζώνης συναλλαγών μεταξύ μιας ομάδας προηγμένων βιομηχανικών χωρών που παραδοσιακά -μέχρι και στο πρόσφατο παρελθόν- υπερασπίζονταν με ζήλο την ανεξαρτησία τους, αποτελεί ένα ιστορικό εγχείρημα. Το εγχείρημα αυτό, όμως, σε περίπτωση αποτυχίας του δεν στερείται κινδύνου καθώς οι συνέπειες από την υιοθέτηση ενός κοινού νομίσματος (του Ευρώ) δεν περιορίζεται μόνο στις συμμετέχουσες στην ONE χώρες, αλλά αναμένεται να επηρεάσουν και τις διεθνείς νομισματικές σχέσεις. Άρα σε περίπτωση αποτυχίας αυτού του εγχειρήματος, το οικονομικό, κοινωνικό και πολιτικό κόστος για την Ευρώπη και τον υπόλοιπο κόσμο θα είναι πράγματι μεγάλο και για τον λόγο αυτό τα μέλη της ONE έχουν υποχρέωση να εξασφαλίσουν την εύρυθμη λειτουργία του Ευρώ.

Τα οικονομικά οφέλη που προκύπτουν από τη δημιουργία της ONE και την υιοθέτηση ενός ενιαίου νομίσματος είναι σημαντικά, ιδιαίτερα για τους καταναλωτές αλλά και τις επιχειρήσεις και μάλιστα των μικρότερων κρατών-μελών καθώς το Ευρώ αποτελεί -γενικά- για τις τελευταίες, παράγοντα ενίσχυσης του ανταγωνισμού στα πλαίσια μιας ομάδας χωρών (π.χ της Ευρωπαϊκής αγοράς), αλλά και απαρχή νέων ευκαιριών τόσο ως προς την πελατεία όσο και ως προς τους προμηθευτές. Αυτά αποτελούν στοιχεία ιδιαιτέρως σημαντικά για τα μικρά κυρίως κράτη-μέλη που δεν είναι ίσως τόσο ανεπτυγμένα -οικονομικά- όσο τα μεγαλύτερα και δεν έχουν τις ίδιες δυνατότητες εξέλιξης από μόνα τους και τελείως αποκομμένα από την ONE και τα οφέλη που αυτή συνεπάγεται. Συναλλαγματική σταθερότητα, σημαντική μείωση του κόστους συναλλαγών και ιδιαίτερα της τραπεζικής διαμεσολάβησης, μεγαλύτερη διαφάνεια στις συναλλαγές, αύξηση του ανταγωνισμού ως προς τις τιμές των αγαθών και των υπηρεσιών, μεγαλύτερη ελευθερία στη μετακίνηση των συντελεστών της παραγωγής και κατά συνέπεια αύξηση του Διεθνούς Εμπορίου (έως και 50% για την ONE) και τέλος αύξηση της ευημερίας λόγω και της μεγαλύτερης ελευθερίας επιλογής των καταναλωτών, των επιχειρηματιών και των αποταμιευτών στη διαχείριση των χαρτοφυλακίων

είναι μερικές από τις θετικές επιπτώσεις της ONE. Επιπλέον, τα οφέλη από τη δημιουργία ενός ισχυρού ευρωπαϊκού νομίσματος που χρησιμοποιείται και αυτό ως συναλλαγματικό απόθεμα και ως μέσο πληρωμής σε ευρεία κλίμακα και το οποίο μπορεί κάλλιστα να ανταγωνιστεί το δολάριο ενισχύοντας με τον τρόπο αυτό τη δύναμη της Ευρώπης απέναντι στις Η.Π.Α., καθώς επίσης και τα οφέλη που προκύπτουν από τις προσπάθειες συγκράτησης του ρυθμού αύξησης των τιμών (πληθωρισμός) από την E.K.T, είναι δύο ακόμα από τις θετικές συνέπειες της ONE. Ενώ, τέλος, όσον αφορά την οικονομική μεγέθυνση, θεωρείται σύμφωνα με τις σχετικές εμπειρικές έρευνες, πως οι πιθανές ενισχυτικές επιδράσεις της ONE σ' αυτήν έχουν υπερτονιστεί και πως οι θεωρητικοί λόγοι για τους οποίους μια νομισματική ένωση πιστεύεται πως ενθαρρύνει την οικονομική μεγέθυνση είναι τελικά αδύναμοι.

Όσον αφορά το κόστος που προκύπτει από τον σχηματισμό της νομισματικής ένωσης στην Ευρώπη, αυτό είναι αποτέλεσμα κυρίως του γεγονότος ότι οι χώρες που εγκαταλείπουν το εθνικό τους νόμισμα, στην ουσία, παραιτούνται από τη χρήση ενός εργαλείου οικονομικής πολιτικής χάνοντας συγκεκριμένα τη δυνατότητα εφαρμογής της εθνικής τους νομισματικής πολιτικής σε περίπτωση κρίσης. Στην περίπτωση, δηλαδή, μιας νομισματικής ένωσης η κεντρική τράπεζα μιας χώρας είτε παύει να υφίσταται είτε δεν διαθέτει καμία πραγματική ισχύ με αποτέλεσμα η χώρα να μην είναι πλέον σε θέση να αλλάξει την τιμή του νομίσματός της (μέσω εκούσιων ανατιμήσεων ή υποτιμήσεων) ή να καθορίσει την ποσότητα του εθνικού της νομίσματος που βρίσκεται σε κυκλοφορία. Έτσι, οι χώρες δυσκολεύονται να αντιμετωπίσουν και τα προβλήματα που προκύπτουν από τις διαφορετικές πολιτικό-οικονομικές προτεραιότητες που έχουν, ενώ είναι από κοινού μέλη της ONE. Στον βαθμό που οι εναλλακτικές πολιτικές που χρησιμοποιούν για την αντιμετώπιση αυτών των προβλημάτων είναι πιο επώδυνες απ' ότι η μεταβολή της συναλλαγματικής ισοτιμίας, τότε κατά πάσα πιθανότητα η εγκατάλειψη του εθνικού νομίσματος και η συμμετοχή στην ONE δεν ωφελεί την χώρα. Ενδεχομένως, το κόστος αυτό να υπερκαλύπτεται από τα οφέλη της ONE. Η ανάλυση αυτή, όμως, έχει να κάνει με τη θεωρία των Αριστων Νομισματικών Περιοχών με την οποία δεν θα ασχοληθούμε ιδιαίτερα στην παρούσα εργασία.

Σκοπός της εργασίας αυτής είναι να προσπαθήσει να διευκρινίσει τις επιπτώσεις μιας νομισματικής ένωσης στον τομέα της αγοράς εργασίας, έργο όχι και τόσο

εύκολο καθώς σε ορισμένες περιπτώσεις τα συμπεράσματα στα οποία καταλήγουν οι διάφορες μελέτες είναι ακόμα διφορούμενα.

Η παρούσα εργασία αποτελείται από τέσσερα βασικά κεφάλαια:

Στο πρώτο κεφάλαιο, που έχει εισαγωγικό χαρακτήρα, γίνεται μια απλή αναφορά -γενικά- στα οφέλη και τα κόστη μιας νομισματικής ένωσης και συγκεκριμένα της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης.

Στο δεύτερο κεφάλαιο περιγράφεται -κάνοντας χρήση μιας επέκτασης του υποδείγματος Barro και Gordon- πως τα κίνητρα για την μεταρρύθμιση της αγοράς εργασίας, που στόχο έχουν τη μείωση της ανεργίας, επηρεάζονται από τον σχηματισμό μιας N.E. έτσι, καταλήγουμε στα συμπεράσματα μέσω μιας σύγκρισης της κατάστασης που επικρατεί πριν και μετά την ένταξη της χώρας στην ONE.

Στο τρίτο κεφάλαιο εξετάζεται και πάλι με την χρήση υποδείγματος το πώς οι ασυμμετρίες που υπάρχουν στην αγορά εργασίας, επηρεάζουν την οικονομική πολιτική των χωρών που ανήκουν ήδη σε μια N.E. Για τον σκοπό αυτό, μελετώντας χώρες με διαφορετικούς θεσμούς εργασίας που διακρίνονται από τον βαθμό συγκεντρωτισμού κατά τη διαδικασία διαπραγμάτευσης των μισθών, ώστε να καταλήξουμε στην διεξαγωγή των σχετικών συμπερασμάτων.

Στο τέταρτο κεφάλαιο, γίνεται μια προσπάθεια περιγραφής -μέσω τριών προσεγγίσεων- του πώς η ONE επηρεάζει την ευελιξία των ονομαστικών μισθών. Επίσης, μέσω δύο μηχανισμών γίνεται προσπάθεια προσδιορισμού της επίδρασης που ασκεί η ONE στα επίπεδα ισορροπίας των πραγματικών μισθών και της απασχόλησης. Ενώ, τέλος, περιγράφεται πώς η ONE, ενώ αρχικά προωθεί τον εθνικό συντονισμό κατά την διαπραγμάτευση των μισθών, συμβάλλει μακροπρόθεσμα με τον σχηματισμό της στην στροφή προς την αποκεντροποίηση των διαπραγματεύσεων και επισημαίνεται επίσης τι συνεπάγεται αυτό οικονομικά.

Τέλος, στο πέμπτο κεφάλαιο παρουσιάζονται συνολικά τα συμπεράσματα στα οποία καταλήξαμε κατά την εκπόνηση της εργασίας και τα οποία έχουν να κάνουν με τις επιπτώσεις της ONE ή της κοινής νομισματικής πολιτικής στην αγορά εργασίας.



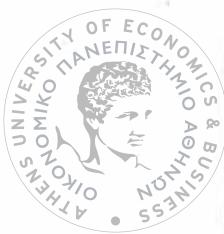
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

Επιπτώσεις της ONE στη μεταρρύθμιση της αγοράς εργασίας

1. Εισαγωγή

Είναι κοινός τόπος μεταξύ των οικονομολόγων ότι σε μια Νομισματική Ένωση (N.E) τα ασύμμετρα σοκ μπορούν να οδηγήσουν σε κυκλική ανεργία (ή ανεργία ανεπαρκούς ζήτησης) καθώς οι αλλαγές στην πραγματική συναλλαγματική ισοτιμία είναι δύσκολο να επιτευχθούν όταν δεν υπάρχει η δυνατότητα αλλαγής των ονομαστικών συναλλαγματικών ισοτιμιών. Στην περίπτωση της Ευρωπαϊκής Νομισματικής Ένωσης, παρ' όλ' αυτά, η ανεργία δεν είναι κατά κύριο λόγο κυκλική αλλά αντικατοπτρίζει σημαντικές δομικές ακαμψίες, μακροπρόθεσμου συνήθως ορίζοντα. Έτσι, η μεταρρύθμιση της αγοράς εργασίας κρίνεται απαραίτητη για την αποτελεσματικότερη ανταπόκριση στα σοκ. Κάποια μέτρα που προτάθηκαν προς αυτήν την κατεύθυνση είναι: η λιγότερο γενναιόδωρη ασφάλιση ανεργίας (επιδόματα ανεργίας), η λιγότερο αυστηρή νομοθεσία για την προστασία της απασχόλησης, πιο ευέλικτοι κανονισμοί για τους κατώτατους μισθούς, και πιο αποτελεσματικά προγράμματα προώθησης της ενεργούς συμμετοχής στην αγορά εργασίας.

Στην παρούσα ενότητα θα εξετάσουμε, μέσω διαφόρων μηχανισμών, πώς τα κίνητρα για τη μεταρρύθμιση της αγοράς εργασίας και κατ' επέκταση η διαρθρωτική ανεργία (η μείωση της οποίας αποτελεί στόχο της μεταρρύθμισης) επηρεάζεται από τον σχηματισμό μιας N.E. Για τον σκοπό αυτό, θα βασιστούμε σε μια ανάλυση η οποία αποτελεί επέκταση του υποδείγματος των Barro και Gordon (1983a,1983b). Η λογική της ανάλυσης αυτής έχει ως εξής: εάν μια χώρα εκτός της ONE επιλέγει μια πιο σφιχτή πολιτική για την αγορά εργασίας της, αντιμετωπίζει το άμεσο κόστος ενός υψηλότερου φυσικού επιπέδου ανεργίας. Εάν, όμως, η εθνική κεντρική τράπεζα χρησιμοποιεί τη νομισματική πολιτική για να αντιμετωπίσει όλες τις μορφές ανεργίας, κατά τρόπο που τελικά προκύπτει μεροληπτικό σφάλμα



πληθωρισμού¹, τότε η χώρα έρχεται αντιμέτωπη και με ένα έμμεσο κόστος. Το κόστος αυτό προκύπτει από το γεγονός ότι το υψηλότερο φυσικό ποσοστό ανεργίας οδηγεί σε πληθωριστικές τάσεις. Δηλαδή, εκτός της ONE υπάρχουν δύο κόστη για μια χώρα που ακολουθεί μια σφιχτή πολιτική που αφορά στην αγορά εργασίας: 1) υψηλότερο επίπεδο ανεργίας και 2) υψηλότερο επίπεδο πληθωρισμού. Εάν, η χώρα αυτή ενσωματωθεί στην ONE, δεν έρχεται αντιμέτωπη με το δεύτερο αυτό κόστος. Αυτό συμβαίνει γιατί ο πληθωρισμός, πλέον, καθορίζεται από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (Ε.Κ.Τ) και δεν ανταποκρίνεται στο επίπεδο ανεργίας μιας μεμονωμένης χώρας (δηλαδή η νομισματική πολιτική της Ε.Κ.Τ δεν επηρεάζεται από τις οικονομικές συνθήκες που επικρατούν σε μια μόνο χώρα). Έτσι, η χώρα αντιμετωπίζει ένα χαμηλότερο οριακό κόστος από την σφιχτή πολιτική για την αγορά εργασίας και γι' αυτό θα επιλέξει χαμηλότερο επίπεδο μεταρρύθμισης εντός της ONE απ' ότι εκτός αυτής. Από την άλλη, εάν στη χώρα δεν υπάρχει μεροληπτικό σφάλμα πληθωρισμού η μεταρρύθμιση σε εθνικό επίπεδο -εκτός της ONE- δεν έχει καμία επίπτωση στον πληθωρισμό, ενώ η συμμετοχή της στην ONE μπορεί να οδηγήσει σε μεγαλύτερη μεταρρύθμιση. Αυτό συμβαίνει γιατί η μεταρρύθμιση στην περίπτωση αυτή μπορεί να αυξήσει την ευελιξία των μισθών που υποκαθιστούν, ως εργαλείο πολιτικής, τη νομισματική πολιτική η δυνατότητα άσκησης της οποίας χάνεται με τη συμμετοχή της χώρας στην ONE. Ένας άλλος λόγος, τέλος, θα μπορούσε να είναι ότι η μεταρρύθμιση εντός της ONE αντιμετωπίζεται ως ένα (προληπτικό) κίνητρο για μείωση της ανεργίας ισορροπίας κάτι που θα μείωνε και το κόστος της αυξημένης αστάθειας που συναντάται σε μια N.E.

¹ Το μεροληπτικό σφάλμα πληθωρισμού είναι απόρροια της προσπάθειας επίτευξης, από τους φορείς άσκησης πολιτικής, ενός στόχου απασχόλησης υψηλότερου από το επίπεδο ισορροπίας.

2. Το Βασικό Μοντέλο

Ο Calmfors (2001a) ξεκινά την ανάλυσή του με μια επέκταση του υποδείγματος Barro και Gordon. Έτσι, το επίπεδο της ανεργίας² για μια αντιπροσωπευτική οικονομία θα δίνεται από την εξίσωση:

$$u = u^* - \beta(\pi - \pi^e) + \varepsilon \quad (1)$$

όπου:

u = πραγματικό επίπεδο ανεργίας

u^* =φυσικό ποσοστό ανεργίας ή ανεργία ισορροπίας

π = πραγματικό επίπεδο πληθωρισμού

π^e =αναμενόμενο επίπεδο πληθωρισμού

β = βαθμός ανταπόκρισης της ανεργίας στον μη προσδοκώμενο

πληθωρισμό $(\pi - \pi^e)$ ο οποίος εκλαμβάνεται θετικός

ε = στοχαστικό σοκ της οικονομίας

Το στοχαστικό σοκ της οικονομίας αναλύεται σε δύο μέρη:ένα ασύμμετρο σοκ (v) που είναι συγκεκριμένο για κάθε χώρα και ένα συμμετρικό σοκ (μ) που είναι κοινό για όλα τα μέλη της ONE. Δηλαδή ισχύει $\varepsilon=v+\mu$ (2) με (v) και (μ) ανεξάρτητα και συμμετρικώς κατανεμημένα με μηδενικό μέσο και γνωστή διακύμανση.

Επιπλέον, θα θεωρήσουμε ότι το φυσικό ποσοστό ανεργίας περιγράφεται από την εξίσωση:

$$u^* = \tilde{u} - \delta s \quad (3)$$

² Το επίπεδο της ανεργίας θεωρείται αποτέλεσμα των συμβάσεων για τους μισθούς που συνάπτονται στη βάση των αναμενόμενων τιμών πριν γίνουν αντιληπτά τα σοκ της οικονομίας και αποφασίστεί η νομισματική πολιτική (πληθωρισμός). Έτσι ο μη προσδοκώμενος πληθωρισμός μειώνει την ανεργία μέσω μείωσης των πραγματικών μισθών.

όπου:

$s =$ δείκτης του επιπέδου μεταρρύθμισης της αγοράς εργασίας με

$$0 \leq s \leq 1$$

$\delta =$ βαθμός ανταπόκρισης του φυσικού ποσοστού ανεργίας στη μεταρρύθμιση με $\delta > 0$

$\tilde{u} =$ φυσικό ποσοστό ανεργίας απουσία μεταρρύθμισης (όταν $s=0$)

Υποθέτουμε επίσης, ότι υπάρχουν δύο τύποι τομέων στην οικονομία που μελετάμε: αυτοί που υποβάλλονται σε κανονισμούς της αγοράς εργασίας (regulated sectors) και αυτοί που δεν υπόκεινται σε τέτοιους κανονισμούς (unregulated sectors). Έτσι, η μεταρρύθμιση εδώ έχει την έννοια της αύξησης του ποσοστού των τομέων εκείνων που δεν υπόκεινται σε κανονισμούς. Πιο συγκεκριμένα στο υπόδειγμα υποθέτουμε ότι στόχος αυτών που θέτουν τους μισθούς είναι ο υψηλότερος πραγματικός μισθός στους regulated τομείς που θα είναι τέτοιος ώστε να οδηγεί σε (υψηλότερα) επίπεδα ανεργίας \tilde{u} στους regulated τομείς και σε επίπεδα ανεργίας $\tilde{u}-\delta$ στους unregulated τομείς.³

Τέλος, υποθέτουμε ότι η κυβέρνηση μιας αντιπροσωπευτικής χώρας ενδιαφέρεται τόσο για το επίπεδο πληθωρισμού και ανεργίας, όσο και για τους θεσμούς της αγοράς εργασίας (το επίπεδο μεταρρύθμισης) το οποίο εκφράζεται από την ακόλουθη συνάρτηση ζημίας:

$$L = \frac{1}{2}\pi^2 + \frac{\lambda}{2}u^2 + \gamma s \quad (4)$$

όπου οι επιπλέον συμβολισμοί αναπαριστούνται:

$L =$ επίπεδο ζημίας της κυβέρνησης

λ και $\gamma =$ σχετικά βάρη που προσδίδονται στα επίπεδα της ανεργίας και της μεταρρύθμισης αντίστοιχα.

Παρακάτω, θα συνεχίσουμε την ανάλυσή μας περιγράφοντας τι συμβαίνει με τη μεταρρύθμιση της αγοράς εργασίας α) στην περίπτωση που η προς μελέτη χώρα δεν

³ Για περισσότερες λεπτομέρειες βλ. Appendix (Calmfors, L. (2001) "Unemployment, Labour Market Reform, and Monetary Union" Journal of Labor Economics, Vol. 19, No.2, pp.265-289.)

συμμετέχει στην ONE και β)όταν είναι μέλος της ONE, ώστε μέσω της σύγκρισης να οδηγηθούμε στην διεξαγωγή συμπερασμάτων.

A. Μεταρρύθμιση Αγοράς Εργασίας όταν η χώρα δεν συμμετέχει στην ONE

Στην περίπτωση μη συμμετοχής της χώρας στην ONE, η κυβέρνηση είναι αυτή που αποφασίζει για τους θεσμούς της αγοράς εργασίας ενώ η άσκηση της νομισματικής πολιτικής μεταβιβάζεται στην κεντρική τράπεζα, η οποία δρα κατά βούληση και αντιμετωπίζει την ίδια συνάρτηση ζημίας με την κυβέρνηση⁴ (εξίσωση 4).

Ο Calmfors θεωρεί ότι η σειρά των αποφάσεων έχει ως εξής:

- | |
|---|
| 1. Καθορίζονται οι θεσμοί της αγοράς εργασίας. |
| 2. Διαμορφώνονται οι προσδοκίες και καθορίζονται οι μισθοί. |
| 3. Λαμβάνονται υπόψη τα σοκ της οικονομίας. |
| 4. Αποφασίζεται η νομισματική πολιτική. |

Έτσι, χρησιμοποιώντας την “επαγωγή προς τα πίσω” ως μέθοδο επίλυσης του υποδείγματος και δεδομένων του επιπέδου μεταρρύθμισης (άρα και της δομικής ανεργίας), των πληθωριστικών προσδοκιών και των σοκ της οικονομίας, η κεντρική τράπεζα επιλέγει εκείνο το επίπεδο πληθωρισμού που να ελαχιστοποιεί την εξίσωση (4) λαμβάνοντας υπόψη και την εξίσωση (3) ως περιορισμό. Έτσι, με ορθολογικές προσδοκίες, ο πληθωρισμός θα δίνεται από την εξίσωση⁵:

$$\pi = \beta\lambda u^* + \frac{\beta\lambda}{1 + \beta^2\lambda} \varepsilon \quad (5)$$

Δηλαδή, η κεντρική τράπεζα σταθεροποιεί την οικονομία προσαρμόζοντας τον πληθωρισμό ώστε να αντισταθμίζεται μερικώς τα σοκ στον τομέα της αγοράς εργασίας (δεύτερος όρος εξίσωσης (5)). Παρ' όλα αυτά, υπάρχει κατά μέσο όρο

⁴ Μία εναλλακτική υπόθεση που βασίζεται στην ανάλυση του Rogoff (1985) θα ήθελε την κεντρική τράπεζα πιο συντηρητική με την έννοια μιας χαμηλότερης παραμέτρου αποστροφής της ανεργίας (λ). Ομως κάτι τέτοιο δε θα άλλαξε ποιοτικώς τα συμπεράσματα.

⁵ Βλ. Barro και Gordon (1983a, 1983b), Walsh (1995) ή Svensson (1997).

κάποιο επίπεδο πληθωρισμού (πρώτος όρος της εξίσωσης (5)) διότι η κεντρική τράπεζα έχει μεν το κίνητρο να μειώσει την ανεργία, αλλά αυτό το κάνει μέσω δημιουργίας μη προσδοκώμενου πληθωρισμού. Το επίπεδο πληθωρισμού όμως είναι τέτοιο ώστε το οριακό κέρδος που προκύπτει από την χαμηλότερη ανεργία να ισοσκελίζεται πλήρως από την οριακή ζημία λόγω υψηλότερου πληθωρισμού.

Η κυβέρνηση, από την άλλη πλευρά, όταν αποφασίζει για τους θεσμούς της αγοράς εργασίας, λαμβάνει υπόψη της την εξάρτηση του πληθωρισμού από το φυσικό ποσοστό ανεργίας. Έτσι, το s (επίπεδο μεταρρύθμισης της αγοράς εργασίας) επιλέγεται ώστε να ελαχιστοποιήσει την αναμενόμενη τιμή της εξίσωσης (4) υπό τους περιορισμούς των εξισώσεων (1), (3), και (5). Από τη διαδικασία αυτή βελτιστοποίησης, προκύπτει:

$$\frac{\partial E(L_n)}{\partial s} = -\delta \lambda u^* - \delta \beta^2 \lambda^2 u^* + \gamma = 0 \quad (6)$$

όπου ο δείκτης n δηλώνει τη μη συμμετοχή της χώρας στη Νομισματική Ένωση. Πιο συγκεκριμένα, το επίπεδο μεταρρύθμισης της αγοράς εργασίας είναι τέτοιο ώστε το οριακό κέρδος που προκύπτει λόγω μείωσης του φυσικού ποσοστού ανεργίας και επομένως και της αναμενόμενης ανεργίας ($-\delta \lambda u^*$), αλλά και λόγω μείωσης του αναμενόμενου πληθωρισμού (καθώς το χαμηλότερο επίπεδο φυσικού ποσοστού ανεργίας μειώνει το μεροληπτικό σφάλμα πληθωρισμού, $-\delta \beta^2 \lambda^2 u^*$), είναι ίσο με το οριακό κόστος που προκύπτει άμεσα από το κόστος της μεταρρύθμισης (γ). Λύνοντας την εξίσωση (6) ως προς το φυσικό επίπεδο ανεργίας παίρνουμε:

$$u_n^* = \tilde{u} - \delta s_n = \frac{\gamma}{\delta \lambda (1 + \beta^2 \lambda)} \quad (7)$$

απ' όπου προκύπτει ότι το φυσικό ποσοστό ανεργίας, στην περίπτωση μη συμμετοχής της χώρας στην ONE, εξαρτάται θετικά από τον βαθμό αποστροφής προς τη μεταρρύθμιση (γ) και αρνητικά από τον βαθμό ανταπόκρισης της ανεργίας στη μεταρρύθμιση (δ), το επίπεδο αποστροφής στην ανεργία (λ) και τον βαθμό ανταπόκρισης της ανεργίας στον μη προσδοκώμενο πληθωρισμό (β).

B. Μεταρρύθμιση Αγοράς Εργασίας όταν η χώρα είναι μέλος της ΟΝΕ

Στην περίπτωση που μελετά η συγκεκριμένη υποενότητα, το επίπεδο πληθωρισμού είναι κοινό για όλες τις χώρες-μέλη στην ΟΝΕ και καθορίζεται μέσω της νομισματικής πολιτικής που ασκεί η Ε.Κ.Τ. Και εδώ ο Calmfors θεωρεί ότι οι θεσμοί της αγοράς εργασίας καθορίζονται από τις εθνικές κυβερνήσεις. Υποθέτει επίσης ότι η Ν.Ε αποτελείται από n συμμετρικές χώρες και ότι η συνάρτηση ζημίας της Ε.Κ.Τ είναι ακριβώς η ίδια με αυτή των εθνικών κυβερνήσεων και των εθνικών κεντρικών τραπεζών (βλ. υποενότητα A) μόνο που εδώ οι μεταβλητές αναφέρονται στους μέσους όρους για τη Ν.Ε στο σύνολό της. Έτσι, προκύπτει ότι η ΕΚΤ θα θέσει το κοινό επίπεδο πληθωρισμού:

$$\pi = \beta\lambda u_u^* + \frac{\beta\lambda}{(1+\beta^2\lambda)} \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n \varepsilon_i \quad (8)$$

όπου ο δείκτης i αναπαριστά την κάθε χώρα και $u_u^* = \frac{u_i^*}{n}$ είναι το συνολικό

φυσικό ποσοστό ανεργίας (ή ανεργία ισορροπίας) για ολόκληρη τη Ν.Ε. Η Ε.Κ.Τ και εδώ έρχεται αντιμέτωπη με το ίδιο μεροληπτικό σφάλμα πληθωρισμού (πρώτος όρος) όπως και η εθνική κεντρική τράπεζα (υποενότητα A) και σταθεροποιεί την οικονομία στο μέσο ευρωπαϊκό επίπεδο ανεργίας (δεύτερος όρος) ως απάντηση στα σοκ της οικονομίας.

Η κυβέρνηση μιας αντιπροσωπευτικής χώρας, από την πλευρά της, στην απόφασή της για το επίπεδο μεταρρύθμισης της αγοράς εργασίας, λαμβάνει υπόψη της τη συνάρτηση αντίδρασης της Ε.Κ.Τ. Έτσι, παίρνοντας την αναμενόμενη τιμή της εξίσωσης (4), ελαχιστοποιώντας την ως προς s (επίπεδο μεταρρύθμισης της αγοράς εργασίας) υπό τους περιορισμούς- εξισώσεις (1), (3), και (8) και υποθέτοντας συμμετρική ισορροπία όπου $u^* = u_u^*$, παίρνουμε:

$$\frac{\partial E(L_p)}{\partial s} = -\delta\lambda u^* - \frac{\delta}{n} \beta^2 \lambda^2 u^* + \gamma = 0 \quad (9)$$

Η εξίσωση (9) ερμηνεύεται με παρόμοιο τρόπο με την εξίσωση (6). Η διαφορά στην περίπτωση συμμετοχής της χώρας στην ONE έγκειται, όμως, στο ότι το οριακό κέρδος που προκύπτει από τη μεταρρύθμιση (δεύτερος όρος) είναι μικρότερο γιατί η μείωση του μεροληπτικού σφάλματος πληθωρισμού είναι μικρότερη. Επειδή η E.K.T αντιδρά μόνο στο συνολικό επίπεδο ανεργίας στη N.E, η μεταρρύθμιση της αγοράς εργασίας σε μια μόνο χώρα μειώνει τον πληθωρισμό μόνο στο βαθμό που μειώνεται το συνολικό φυσικό ποσοστό ανεργίας. Έτσι προκύπτει ότι το κίνητρο για μεταρρύθμιση της αγοράς εργασίας είναι ασθενέστερο μέσα στην ONE απ' ότι στην περίπτωση μη συμμετοχής σε αυτήν.

Λύνοντας την εξίσωση (9) ως προς u^* προκύπτει ότι το φυσικό επίπεδο ανεργίας όταν η προς μελέτη χώρα είναι μέλος της ONE είναι:

$$u_p^* = \tilde{u} - \delta s_p = \frac{\gamma}{\delta \lambda (1 + \beta^2 \lambda / n)} \quad (10)$$

όπου στο όριο, όταν το n γίνεται πολύ μεγάλο⁶, ο πληθωρισμός μπορεί να θεωρηθεί ως εξωγενής μεταβλητή στο πρόβλημα βελτιστοποίησης που καλείται να αντιμετωπίσει η εκάστοτε κυβέρνηση κι έτσι οι εξισώσεις (9) και (10) απλοποιούνται σε:

$$\frac{\partial E(L_p)}{\partial s} = -\delta \lambda u^* + \gamma = 0 \quad (9a)$$

και

$$u_p^* = \frac{\gamma}{\delta \lambda} \quad \text{αντίστοιχα.} \quad (10a)$$

⁶ Αυτή η υπόθεση μας οδηγεί στην ουσία στην ανάλυση των αποτελεσμάτων για μια μικρή χώρα-μέλος.

3. Διεξαγωγή συμπερασμάτων

Από τη σύγκριση των εξισώσεων (10) και (10a) με την εξίσωση (7) προκύπτει ότι το φυσικό ποσοστό ανεργίας είναι υψηλότερο εντός της ONE απ' ότι εκτός αυτής⁷. Αυτό συμβαίνει γιατί το οριακό κέρδος που προκύπτει από την εθνική μεταρρύθμιση της αγοράς εργασίας είναι μικρότερο εντός της ONE καθώς η ανεργία -σε εθνικό επίπεδο- της κάθε χώρας-μέλους έχει χαμηλότερη επίδραση στη νομισματική πολιτική (πληθωρισμό) της EKT απ' ότι στην πολιτική των εθνικών κεντρικών τραπεζών. Δηλαδή η επίδραση (μείωση) στο μεροληπτικό σφάλμα πληθωρισμού αποδυναμώνεται καταλήγοντας στο όριο, όταν το ή είναι πολύ μεγάλο, να είναι αμελητέου μεγέθους. Έτσι, η επίδραση στο φυσικό ποσοστό ανεργίας και τον πληθωρισμό εντός της ONE είναι χαμηλότερη. Άρα, προβλέπεται πως η συμμετοχή στην ONE θα οδηγεί σε χαμηλότερα επίπεδα μεταρρύθμισης.

Ένας άλλος τρόπος επεξήγησης του γεγονότος ότι υπάρχει περισσότερη μεταρρύθμιση εκτός της ONE είναι ότι οι εθνικές κυβερνήσεις αποτυγχάνουν να εσωτερικοποιήσουν τις θετικές εξωτερικότητες που συμβαίνουν για άλλα κράτη-μέλη όταν μια πτώση στο εγχώριο φυσικό επίπεδο ανεργίας μειώνει το κοινό επίπεδο πληθωρισμού. Η αποτυχία αυτή σημαίνει ότι η συμμετοχή της χώρας στην ONE -λόγω της μη δυνατότητας άσκησης της νομισματικής πολιτικής σε εθνικό επίπεδο- μειώνει την ευημερία της.

Όπως έχει αναφερθεί στις προηγούμενες υποενότητες, η ύπαρξη του μεροληπτικού σφάλματος πληθωρισμού αποτελεί βασική προϋπόθεση για να καταλήξουμε στο συμπέρασμα ότι υπάρχει μεγαλύτερο κίνητρο μεταρρύθμισης εκτός της ONE. Στην περίπτωση, όμως, που η εθνική κεντρική τράπεζα έχει οδηγίες να ελαχιστοποιήσει μια συνάρτηση ζημίας όπου τη θέση της πραγματικής ανεργίας παίρνει η κυκλική ανεργία (η απόκλιση της πραγματικής ανεργίας από το φυσικό επίπεδο), δηλαδή έρχεται αντιμέτωπη με τη συνάρτηση ζημίας:

$$L = \frac{1}{2}\pi^2 + \frac{\lambda}{2}(u - u^*)^2 + \gamma s \quad (4a),$$

⁷ Στο συμπέρασμα αυτό καταλήγουν και οι Sibert και Sutherland (2000). Η ανάλυσή τους όμως διαφέρει από την συγκεκριμένη καθώς αυτοί επιτρέπουν τις ξένες πληθωριστικές εκπλήξεις να επηρεάσουν το εγχώριο επίπεδο ανεργίας μέσω μείωσης των ξένων πραγματικών μισθών προκαλεί την μετεγκατάσταση των επιχειρηματικών δραστηριοτήτων.

τότε το μεροληπτικό σφάλμα πληθωρισμού εξαλείφεται⁸. Αυτό θα αλλάξει την εξίσωση (5) σε :

$$\pi = \frac{\beta\lambda}{1 + \beta^2\lambda} \varepsilon \quad (5a)$$

που σημαίνει ότι η νομισματική πολιτική χρησιμοποιείται μόνο για τη σταθεροποίηση της οικονομίας. Έτσι, στην περίπτωση που δεν υπάρχει εθνικό μεροληπτικό σφάλμα πληθωρισμού και η προς μελέτη χώρα δεν συμμετέχει στην ONE, η εθνική μεταρρύθμιση της αγοράς εργασίας δεν έχει καμία επίπτωση στον πληθωρισμό, ο δεύτερος όρος από την εξίσωση (6) παραλείπεται και το φυσικό ποσοστό ανεργίας στην περίπτωση μη συμμετοχής στην ONE περιγράφεται από την εξίσωση (10a) όπως και στην περίπτωση συμμετοχής με μεγάλο αριθμό χωρών (n). Τελικό συμπέρασμα, στην περίπτωση αυτή (εξάλειψη μεροληπτικού σφάλματος πληθωρισμού), είναι ότι η συμμετοχή στην ONE ενθαρρύνει περισσότερο τα κίνητρα για μεταρρύθμιση της αγοράς εργασίας.

Τέλος, θα πρέπει να τονιστεί ότι για την ισχύ των συμπερασμάτων στα οποία κατέληξε ο Calmfors (2001a) θα πρέπει απαραιτήτως να ισχύει και κάποια άλλη βασική προϋπόθεση, πέραν της ύπαρξης ή μη μεροληπτικού σφάλματος πληθωρισμού. Η προϋπόθεση αυτή είναι ότι η μεταρρύθμιση της αγοράς εργασίας γίνεται σε εθνικό επίπεδο κάθε φορά και όχι έπειτα από συντονισμό μεταξύ των κρατών-μελών της N.E. Αυτό συμβαίνει γιατί, στη δεύτερη περίπτωση, οι φορείς άσκησης πολιτικής εντός της ONE θα εσωτερικοποιούσαν τις επιπτώσεις στον πληθωρισμό κι έτσι το επιχείρημα περί ύπαρξης μεροληπτικού σφάλματος πληθωρισμού προκειμένου να έχουμε μεγαλύτερο βαθμό μεταρρύθμισης εκτός της ONE δεν θα ίσχυε. Η άποψη αυτή ενισχύεται και από τη Συνθήκη του Άμστερνταμ (1999) η οποία προβλέπει μεν έναν μεγαλύτερο βαθμό συνεργασίας σε θέματα πολιτικής για την απασχόληση στην ΕΕ, αλλά ταυτόχρονα κάνει ξεκάθαρο ότι ο καθορισμός των θεσμών της αγοράς εργασίας εξακολουθεί να παραμένει εθνική αρμοδιότητα.

⁸ Βλ. επίσης Persson και Tabellini (1993) ή Svensson (1997). Άλλοι μέθοδοι εξάλειψης του μεροληπτικού σφάλματος πληθωρισμού είναι η σύναψη ενός συμβολαίου που να τιμωρεί τον κεντρικό τραπεζίτη για τον πληθωρισμό (Persson και Tabellini (1993); Walsh (1995)) ή η επιλογή ενός κατάλληλου στόχου πληθωρισμού.

4. Άλλες Προσεγγίσεις

Πέραν της ανάλυσης που παρουσιάστηκε στο παρόν κεφάλαιο και την οποία ανέπτυξε ο L.Calmfors (2001a) και των συμπερασμάτων στα οποία συγκλίνουν -με την διαφοροποιημένη ανάλυσή τους- οι Sibert και Sutherland⁹ (2000), υπάρχουν κι άλλες απόψεις σχετικά με τις επιπτώσεις μιας Ν.Ε στα κίνητρα για μεταρρύθμιση της αγοράς εργασίας. Έτσι, ο Bean (1998) θεωρεί ότι από τη στιγμή που μια χώρα χάνει την ευχέρεια υποτίμησης του νομίσματός της, λόγω της συμμετοχής της στην ONE, δεν έχει άλλη επιλογή απ' το να προσπαθήσει να κάνει πιο ευέλικτη την οικονομία της μέσω μεταρρύθμισης της αγοράς εργασίας. Υιοθετεί, δηλαδή, μια εκδοχή του επιχειρήματος TINA (There-Is-No-Alternative)(δεν υπάρχει εναλλακτική επιλογή) η οποία έγινε γνωστή στο Ηνωμένο Βασίλειο επί κυβερνήσεως Θάτσερ. Επιπλέον, κρίνοντας τα πράγματα από μια άλλη οπτική, πιστεύει πως η μεταρρύθμιση καθίσταται εφικτή και είναι πιο έντονη εκτός της ONE. Πιο συγκεκριμένα, θεωρεί ότι εάν τα κόστη απ' τη μεταρρύθμιση εμφανίζονται εξ' αρχής ενώ τα οφέλη χρειάζονται περισσότερο χρόνο για να υλοποιηθούν, δυσκολεύεται η απόφαση της χώρας για μεταρρύθμιση. Με τη μη συμμετοχή της χώρας στην ONE όμως η νομισματική πολιτική, σύμφωνα με τον Bean, μπορεί να χρησιμοποιηθεί για να μετριάσει τα βραχυπρόθεσμα αυτά κόστη. Έτσι, κατά πρώτο λόγο, η μεταρρύθμιση της αγοράς εργασίας καθίσταται εφικτή εκτός της ONE, κάτι που θεωρεί πως δεν είναι δυνατόν να συμβεί σε μεγάλο βαθμό όντας μέλος αυτής.

Τέλος, οι G. Saint-Paul και S. Bentolila (2000) βασίζουν την ανάλυσή τους σ' ένα πιο σύνθετο μακροοικονομικό μοντέλο όπου πέραν κάποιων μακροπρόθεσμων μεγεθών ισορροπίας πληθωρισμού και ανεργίας, λαμβάνουν υπόψη τους και το μονοπάτι προσαρμογής προς την ισορροπία¹⁰ όταν η οικονομία έχει χτυπηθεί από σοκ προσφοράς και ζήτησης. Έτσι, με την ανάλυσή τους, καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι η συμμετοχή στην ONE επηρεάζει τα κίνητρα για μεταρρύθμιση της αγοράς εργασίας -προς διαφορετικές κατευθύνσεις κάθε φορά- ανάλογα με τον τύπο της ακαμψίας με τον οποίο η οικονομία έρχεται αντιμέτωπη, αλλά και τις

⁹Βλ. υποσημείωση 6.

¹⁰ Η υπόθεση αυτή έρχεται σε αντίθεση με την ανάλυση του Calmfors (2001a) που δεν λαμβάνει υπόψη του τι συμβαίνει με τις μεταβλητές αυτές (πληθωρισμό και ανεργία) στο μεσοδιάστημα της μετάβασης από το ένα καθεστώς (εκτός ONE) στο άλλο (εντός αυτής).

κοινωνικές προτιμήσεις όσον αφορά τον πληθωρισμό, την ανεργία και τους πραγματικούς μισθούς.

Πιο συγκεκριμένα, κάνουν λόγο για τεσσάρων ειδών ακαμψίες που αφορούν στην αγορά εργασίας: 1) για εκείνες τις ακαμψίες που αυξάνουν την ισχύ των ανώτερων υπαλλήλων από τους "εντός" της αγοράς εργασίας (insiders), δίνοντάς τους την δυνατότητα να εξασφαλίζουν για τον εαυτό τους υψηλότερους μισθούς. 2) για τις ακαμψίες που μειώνουν τον βαθμό ανταπόκρισης των πραγματικών μισθών στις ανισορροπίες της αγοράς εργασίας. 3) για τις ακαμψίες που αυξάνουν την ακαμψία των ονομαστικών μισθών και 4) για τις ακαμψίες που αυξάνουν τα κόστη προσαρμογής στην αγορά εργασίας (π.χ. κόστος μίσθωσης, απόλυτης κλπ).

Επιπλέον, όσον αφορά τις κοινωνικές προτιμήσεις, οι Saint-Paul και Bentolila, λαμβάνουν υπόψη τους δύο παραμέτρους που εκφράζουν: α) τον βαθμό αποστροφής προς τον πληθωρισμό και β) την ισχύ των εργατικών σωματείων. Έτσι, από τον συνδυασμό των παραμέτρων αυτών, καταλήγουν στη διάκριση τεσσάρων τύπων φορέων άσκησης πολιτικής με αποτέλεσμα να κάνουν λόγο για: 1) "Συντηρητική" (Conservative) κυβέρνηση που χαρακτηρίζεται από μεγάλο βαθμό αποστροφής της προς τον πληθωρισμό και χαμηλή επιρροή των εργατικών σωματείων. 2) "Χριστιανοδημοκρατική" (Christian Democrat) που επίσης χαρακτηρίζεται από μεγάλο βαθμό αποστροφής προς τον πληθωρισμό, αλλά υπάρχει υψηλή επιρροή των εργατικών σωματείων. 3) "Νέα Εργατική" (New Labour) κυβέρνηση η οποία είναι επιρρεπής στον πληθωρισμό και χαρακτηρίζεται από μικρή επιρροή των εργατικών σωματείων και 4) τη "Σοσιαλιστική" (Socialist) κυβέρνηση που είναι επιρρεπής μεν στον πληθωρισμό, αλλά είναι υψηλή η επιρροή των εργατικών σωματείων.

Εξετάζοντας επίσης, στα πλαίσια της ανάλυσής¹¹ τους, τη μείωση της προστασίας της απασχόλησης (π.χ. μέσω μείωσης του κόστους απόλυτης), τη μείωση της ακαμψίας των ονομαστικών μισθών και την αύξηση της ευελιξίας των πραγματικών μισθών, ως τρεις τρόπους μεταρρύθμισης της αγοράς εργασίας, καταλήγουν στα εξής συμπεράσματα: η συμμετοχή μιας χώρας στην ONE έχει -κατά μέσο όρο- θετικές επιπτώσεις στα κίνητρα για τη μείωση του κόστους απόλυτης. Αυτό ισχύει για όλους τους τύπους κυβέρνησης, αλλά όπως φαίνεται -με τη συμμετοχή στην ONE- το κίνητρο αυτό είναι ισχυρότερο για τις χώρες εκείνες με

¹¹ Για εκτενή παρουσίαση του υποδείγματος που χρησιμοποιούν οι Saint-Paul και Bentolila βλ. Bentolila, S. and G. Saint-Paul (2000), "Will EMU Increase Eurosclerosis?", Centre Economic Policy Research Discussion Paper No.2423.

Συντηρητική κυβέρνηση. Αυτό συμβαίνει γιατί το υψηλό κόστος απόλυσης σταθεροποιεί μεν την απασχόληση, αλλά αποσταθεροποιεί τους πραγματικούς μισθούς¹² και κυρίως τις τιμές στις οποίες δίνουν ιδιαίτερη βαρύτητα οι Συντηρητικοί φορείς άσκησης πολιτικής. Έτσι, επειδή η μείωση του κόστους απόλυσης οδηγεί –μεταξύ των άλλων- σε χαμηλότερη αποσταθεροποίηση των τιμών, η αύξηση της ευημερίας είναι μεγαλύτερη για εκείνη τη χώρα-μέλος με Συντηρητική κυβέρνηση¹³.

Όσον αφορά την ακαμψία των ονομαστικών μισθών, η επίδραση της ONE στα κίνητρα για ανασχηματισμό (μείωση αυτής της ακαμψίας) είναι αρνητική για τις χώρες με Συντηρητική και Χριστιανοδημοκρατική κυβέρνηση. Είναι, όμως, θετική για τις χώρες που έχουν Νέα Εργατική (πιο ήπια η θετική επίδραση) ή Σοσιαλιστική κυβέρνηση καθώς, σύμφωνα με τους Saint-Paul και Bentolila (2000), η ακαμψία των ονομαστικών μισθών σταθεροποιεί τις τιμές, αλλά αποσταθεροποιεί τους πραγματικούς μισθούς και την απασχόληση η οποία αποτελεί τον πρωταρχικό στόχο (τον οποίο θέλουν να σταθεροποιήσουν) αυτού του τύπου οι κυβερνήσεις.

Επίσης, η συμμετοχή στην ONE, όσον αφορά τα κίνητρα για αύξηση της ευελιξίας των πραγματικών μισθών, επηρεάζει -κατά μέσο όρο- θετικά (σε μικρό βαθμό εδώ) μόνο τις χώρες με Σοσιαλιστική κυβέρνηση. Αυτό συμβαίνει γιατί η ακαμψία των πραγματικών μισθών σταθεροποιεί τις τιμές, αλλά αποσταθεροποιεί την απασχόληση και τους πραγματικούς μισθούς κάτι που στην ουσία δυσχεραίνει εκείνους τους φορείς άσκησης πολιτικών που δίνουν ιδιαίτερη βαρύτητα στην σταθεροποίηση της απασχόλησης.

Τέλος αποδεικνύουν, ότι ενώ η συμμετοχή στην ONE δυσκολεύει αναμφισβήτητα την επίτευξη μιας μεταρρύθμισης αρκετά μεγάλου μεγέθους, μπορεί να διευκολύνει περισσότερο -σε σχέση με την κατάσταση μη συμμετοχής στην ONE- την εφαρμογή μεταρρύθμισης μικρού βεληνεκούς.

¹² Η μείωση του κόστους απόλυσης μπορεί να επηρεάσει αρνητικά (δηλαδή να μειώσει) τη διαπραγματευτική δύναμη των "εντός" της αγοράς εργασίας άρα και τον βαθμό της πίεσης που αυτοί ασκούν στους μισθούς. Το ότι το υψηλό κόστος απόλυσης αποσταθεροποιεί τους πραγματικούς μισθούς συμπεραίνεται από τη μελέτη της σχέσης μεταξύ αυτού του κόστους και των διακυμάνσεων των πραγματικών μισθών. Για εκτενέστερη ανάλυση βλ. την ανάλυση του υποδειγματος: Bentolila, S. and G. Saint-Paul (2000) "Will EMU increase Eurosclerosis?" Discussion Paper 2423, Centre for Economic Policy Research, p.p.35, table A2.

¹³ Το συμπέρασμα αυτό θα μπορούσε να ισχύει και για τις Χριστιανοδημοκρατικές κυβερνήσεις που επίσης αντιτίθενται στον πληθωρισμό όμως η αύξηση της ευημερίας εδώ είναι χαμηλότερη καθώς αυτού του τύπου οι κυβερνήσεις δίνουν μεγαλύτερη βαρύτητα κυρίως στη σταθεροποίηση των μισθών (σε σχέση με τις τιμές), η μείωση της αποσταθεροποίησης των οποίων (προκύπτει από τη μείωση του κόστους απόλυσης) είναι μικρότερη από αυτή των τιμών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

Επιπτώσεις των ασυμμετριών της αγοράς εργασίας στην οικονομική πολιτική των χωρών που ανήκουν στη Νομισματική Ένωση

1. Εισαγωγή

Όπως είναι ήδη γνωστό, οι χώρες που συμμετέχουν σε μια Ν.Ε εγκαταλείπουν το εθνικό τους νόμισμα, χάνοντας ταυτόχρονα και τη δυνατότητα άσκησης νομισματικής πολιτικής σε εθνικό επίπεδο. Οι χώρες αυτές, όμως, δεν μπορούν να είναι όλες πανομοιότυπες μεταξύ τους, αλλά παρουσιάζουν συνήθως σημαντικές διαφορές όσον αφορά τους οικονομικούς θεσμούς και την οικονομική συμπεριφορά τους. Αυτές οι διαφορές είναι ουσιαστικές για τον καθορισμό του κατάλληλου εκείνου πλαισίου πολιτικής που θα πρωθήσει την μακροοικονομική σταθερότητα στα μέλη της Ν.Ε. Έτσι, λαμβάνοντας υπόψη ότι οι χώρες-μέλη της ΟΝΕ θα χαρακτηρίζονται, βάσει της συνθήκης του Μάαστριχτ, και από μια δημοσιονομική πειθαρχία, μπορούμε να πούμε ότι από τα λίγα εργαλεία πολιτικής που μπορούν να ασκούνται χωρίς περιορισμούς σε εθνικό επίπεδο είναι οι πολιτικές που αφορούν την αγορά εργασίας. Άρα, το πλαίσιο πολιτικής που επικρατεί στην ΟΝΕ προσδίδει έναν κεντρικό ρόλο στις αγορές εργασίας προς την κατεύθυνση δημιουργίας πιο ευέλικτων και ευαίσθητων (όσον αφορά το βαθμό ανταπόκρισής τους στα σοκ) εθνικών οικονομιών σε μικροοικονομικό επίπεδο.

Στο συγκεκριμένο κεφάλαιο, θα μελετήσουμε πώς οι ασυμμετρίες (διαφορετικές δομές ή /και διαφορετικού βαθμού ευελιξίας) που υπάρχουν στην αγορά εργασίας, επηρεάζουν αυτήν την οικονομική πολιτική των χωρών που ανήκουν ήδη στη Ν.Ε. Για τον λόγο αυτό, θα βασιστούμε στη ανάλυση των A.H.Hallett και N.Viegi (2001), οι οποίοι υποθέτουν την ύπαρξη μιας Ν.Ε που αποτελείται από δύο χώρες-μέλη. Σε κάθε χώρα, μελετούν την ύπαρξη διαφορετικών θεσμών εργασίας που διακρίνονται από το βαθμό συγκεντρωτισμού κατά τη διαδικασία συμφωνίας των μισθών. Έτσι, στο συγκεκριμένο κεφάλαιο, θα εστιάσουμε την προσοχή μας στην περίπτωση που οι δύο χώρες-μέλη της Ν.Ε παρουσιάζουν ασύμμετρες δομές αγοράς εργασίας με την μεν πρώτη να' χει πλήρως συγκεντρωτική αγορά εργασίας και τη δεύτερη τελείως αποκεντρωτική. Ταυτόχρονα, θα γίνει και μια απλή αναφορά στις περιπτώσεις που και οι δύο χώρες-μέλη έχουν την ίδια ακριβώς δομή (συμμετρικά).

καθεστώτα), ώστε να καταλήξουμε στη διεξαγωγή συμπερασμάτων. Τέλος, για την ανάλυση που θα ακολουθήσει, είναι σημαντικό να υποθέσουμε ότι οι κυβερνήσεις έχουν τη δυνατότητα να επηρεάσουν τα συνολικά κόστη εργασίας χρησιμοποιώντας, ως εργαλείο, τους φόρους εισοδήματος ή τη φορολόγηση γενικότερα ενώ η κοινή νομισματική πολιτική θα θεωρήσουμε ότι ασκείται με "συντηρητικό"¹⁴ τρόπο όπως αυτός ορίζεται σύμφωνα με τον Rogoff (1985).

2. Το Βασικό Μοντέλο

A. Νομισματική Πολιτική

Όπως έχει ήδη αναφερθεί, οι Hallett και Vieggi (2001) στην ανάλυσή τους, υποθέτουν την ύπαρξη δύο χωρών που είναι ήδη μέλη της N.E. Επομένως, στο μοντέλο τους γίνεται λόγος για μια κοινή νομισματική πολιτική η οποία ασκείται κατά τέτοιο τρόπο ώστε να σταθεροποιήσει το επίπεδο των τιμών για τη N.E στο σύνολό της. Η πολιτική αυτή, προκύπτει ελαχιστοποιώντας μια γενική-τετραγωνική αντικειμενική συνάρτηση της μορφής:

$$\min_{\pi} L = \frac{1}{2}[(\pi)^2 + \gamma(y_\alpha - k)^2] \quad (1)$$

όπου:

γ = σχετική βαρύτητα που δίνει η Κεντρική Τράπεζα¹⁵ στη σταθεροποίηση των επιπέδων παραγωγής στη N.E, με $\gamma \geq 0$

y_α = μέσο επίπεδο παραγωγής στην Ένωση

k = τιμή-στόχος του επιπέδου παραγωγής (με $k > 0$)¹⁶

¹⁴ Ο συντηρητικός τρόπος ασκησης νομισματικής πολιτικής έγκειται στον μικρό -σχετικά βαθμό- αποστροφής της Κεντρικής Τράπεζας προς την ανεργία.

¹⁵ Δεν αναφέρεται ως E.K.T γιατί εδώ μελετάται η απλουστευτική περίπτωση Νομισματικής Ένωσης με δύο μόνο χώρες –μέλη και όχι η ONE στο σύνολό της.

¹⁶ Οι A.H.Hallett και N.Vieggi δέχονται ότι $k > 0$, όπως και οι Persson και Tabellini (1990) και Woodford (1999) με διαφορετική όμως αιτιολόγηση. Σύμφωνα, όμως, με τον Blinder (2000) ο στόχος $k \geq 0$ είναι μια πιο ρεαλιστική ερμηνεία του τι κάνει η K.T στην πραγματικότητα. Αν το $k=0$, το πρόβλημα απλοποιείται στην επίλυση μιας διαμάχης μεταξύ σταθεροποίησης της παραγωγής ή σταθεροποίησης του πληθωρισμού που είναι ενδεικτική των διαφορετικών προτεραιοτήτων μεταξύ της E.K.T και των δημοσιονομικών αρχών. Τα αποτελέσματα, όμως, επιστήμης

Το μέσο επίπεδο παραγωγής που μπορεί να επιτευχθεί στην Ένωση περιορίζεται από τη συνολική προσφορά στις δύο χώρες. Δηλαδή, ισχύει¹⁷ ότι:

$$y_\alpha = \frac{1}{2}(y_1 + y_2) = \pi - \frac{1}{2}(w_1 + w_2) - \frac{1}{2}(t_1 + t_2) + \frac{1}{2}(e_1 + e_2) \quad (2)$$

όπου:

w_1, w_2 = επίπεδο μισθών στη χώρα 1 και 2 αντίστοιχα

t_1, t_2 = μεταβλητές της δημοσιονομικής πολιτικής: τα καθαρά φορολογικά έσοδα των χωρών 1 και 2 αντίστοιχα¹⁸

e_1, e_2 = σοκ στον τομέα της προσφοράς στις χώρες 1 και 2

αντίστοιχα, με μέσο μηδέν και σταθερή διακύμανση.

Θεωρούμε, επίσης, ότι η νομισματική πολιτική-που ασκείται από την Κ.Τ-ελέγχει άμεσα τον πληθωρισμό ενώ οι μισθοί (w_1, w_2) καθορίζονται σε εθνικό επίπεδο στη βάση των εγχώριων θεσμών της αγοράς εργασίας, με το $\frac{1}{2}(w_1 + w_2)$ να μεταβιβάζει τις επιπτώσεις του αναμενόμενου πληθωρισμού π^e (υπό την έννοια ότι οι μισθοί θα καθορίζονται συναρτήσει του τελευταίου). Επειδή, όμως, όπως θα δούμε σε επόμενη ενότητα, οι μισθοί καθορίζονται πριν τον καθορισμό του μέσου επιπέδου παραγωγής (y_α), δηλαδή ο αναμενόμενος πληθωρισμός θα είναι αυτός που περιμένουν οι ιδιωτικός τομέας ή αυτοί που θέτουν τους μισθούς. Θα ισχύει:

$\pi_t^e = E(\pi_{t+1} | I_t)$ με I_t ν' αναπαριστά όλες τις πληροφορίες που είναι διαθέσιμες στην αρχή της περιόδου t .

παραμένουν τα ίδια. Επομένως η υπόθεση των Hallett και Viegis ότι $k > 0$ (αντί για $k \geq 0$) δεν είναι και τόσο σημαντική καθώς τα αποτελέσματα δεν αλλάζουν. Απλά, οι Hallett και Viegis, τονίζουν ότι δε λαμβάνουν καθόλου υπόψη τους την περίπτωση που $k < 0$.

¹⁷ Η εξίσωση αυτή περιορίζει την ελαχιστοποίηση της αντικειμενικής συνάρτησης (1). Πρέπει επίσης να σημειωθεί ότι, από εδώ και στο εξής, οι μεταβλητές y_α, y_1 και y_2 αυτής της εξίσωσης θα υπολογίζονται ως οι παρεκκλίσεις από τα φυσικά ποσοστά τους. Επίσης, οι δημοσιονομικές μεταβλητές θεωρούνται πως μπορούν να μετατραπούν στις παρεκκλίσεις από τις αναμενόμενες τιμές τους, αν η δημοσιονομική πολιτική αναμένεται να έχει προσωρινές μόνο συνέπειες (Demertzis et al, 1999). Ενώ, οι μισθοί θα ορίζονται ως παρέκκλιση από τη μακροπρόθεσμη ροπή στην ανάπτυξη της παραγωγικότητας ώστε να μπορούμε να αντιπαραθέτουμε και την μέτρηση του για την παρέκκλιση από το φυσικό ποσοστό της.

¹⁸ Αυτό σημαίνει αυτόματα ότι αν $t_j < 0$ τότε η χώρα j ($j=1,2$) αντιμετωπίζει δημοσιονομικό έλλειμμα.

Β. Μισθοί και Δημοσιονομική Πολιτική

Στο μοντέλο αυτό, υποθέτουμε την ύπαρξη ενός ιεραρχικού παιχνιδιού όπου οι ανεξάρτητες νομισματικές και δημοσιονομικές αρχές παίζουν ένα παιχνίδι “Nash” μεταξύ τους και παιχνίδι “Stackelberg” σε σχέση με αυτούς που θέτουν τους μισθούς, οι αλλαγές των οποίων αντικατοπτρίζουν τις αναμενόμενες αλλαγές στα κόστη παραγωγής. Η υπόθεση αυτή είναι σημαντική για τη διασφάλιση της πλήρους ανεξαρτησίας της Κ.Τ στον καθορισμό των αντικειμενικών της στόχων (συμπεριλαμβανομένου και της σχετικής παραμέτρου προτεραιοτήτων-γ) και της πολιτικής της.

Από την άλλη πλευρά, οι δύο κυβερνήσεις είναι πιθανό να ενδιαφέρονται για τα εγχώρια επίπεδα παραγωγής τους και για τις αποκλίσεις μεταξύ αυτών:

$$y_d = \frac{1}{2}(y_1 - y_2) = -\frac{1}{2}(w_1 - w_2) - \frac{1}{2}(t_1 - t_2) + \frac{1}{2}(e_1 - e_2) \quad (3)$$

όπου η παραπάνω εξίσωση κάνει φανερό ότι αν τα σοκ είναι ασύμμετρα δηλαδή δεν επηρεάζουν με τον ίδιο τρόπο τις δύο χώρες (άρα $e_1 - e_2 \neq 0$), τότε οι ασυμμετρίες στις αγορές εργασίας ή στη δημοσιονομική πολιτική πρέπει να χρησιμοποιηθούν για να μειώσουν τις αποκλίσεις (όσον αφορά τα επίπεδα παραγωγής/εισοδήματος) μεταξύ των χωρών.

Γ. Το Χρονικό των Αποφάσεων

Σύμφωνα με τους Hallett και Viegi (2001), η σειρά των αποφάσεων έχει ως εξής:

1. Προσδιορίζονται οι μισθοί.
2. Λαμβάνονται υπόψη τα σοκ της οικονομίας.
3. Καθορίζονται από τις αρμόδιες αρχές οι δημοσιονομικές και νομισματικές πολιτικές, με μη συνεργατικό τρόπο.

Κατά συνέπεια, η Κ.Τ μεγιστοποιεί την εξίσωση (1) υπό τον περιορισμό-εξίσωση (2) ενώ οι δύο δημοσιονομικές αρχές, χρησιμοποιώντας τα δημοσιονομικά εργαλεία τους, μεγιστοποιούν τις -σε εθνικό επίπεδο-αντικειμενικές συναρτήσεις τους:

$$\min_{t_j} L_j = \frac{1}{2}[(\pi)^2 + (t_j)^2 + \beta(y_j - k)^2] \quad (4)$$

με: $j=1,2$

β = σπουδαιότητα, από τη σκοπιά των κυβερνήσεων, της σταθεροποίησης της παραγωγής σχετικά με τον έλεγχο του πληθωρισμού ή του ελλείμματος, με $\beta > 0$

υπό τον περιορισμό των ίδιων εθνικών συναρτήσεων προσφοράς που βρίσκονται πίσω από την εξίσωση (3). Τέλος ελαχιστοποιώντας τις εξισώσεις (1) και (4) (με $j=1,2$) ως προς τους μισθούς, όπως αυτοί ορίζονται ανάλογα με το καθεστώς της αγοράς εργασίας που μελετάται κάθε φορά, προκύπτει μια σειρά τριών βέλτιστων συναρτήσεων αντίδρασης-μια για κάθε παίχτη (Κ.Τ και δημοσιονομικές αρχές των χωρών 1 και 2 αντίστοιχα):

$$\pi = \frac{\gamma}{1+\gamma} \left[\frac{1}{2}(w_1 + w_2) - \frac{1}{2}(t_1 + t_2) + k - \frac{1}{2}(e_1 + e_2) \right] \quad (5)$$

$$t_j = \frac{\beta}{1+\beta} [\pi - w_j - k - e_j] \quad \text{με } j=1,2 \quad (6)$$

Επιλύοντας αυτό το σύστημα των τριών εξισώσεων με τους τρεις αγνώστους, έχουμε:

$$\pi = \frac{\gamma}{1+\beta+\gamma} \left[\frac{1}{2}(w_1 + w_2) + k - \frac{1}{2}(e_1 + e_2) \right] \quad (7)$$

$$t_1 = -\frac{\beta}{1+\beta+\gamma} [w_1 + k - e_1] + \frac{\beta}{1+\beta+\gamma} \left[\gamma \frac{(w_1 - w_2)}{2} + \gamma \frac{(e_1 - e_2)}{2} \right] \quad (8)$$

και

$$t_2 = -\frac{\beta}{1+\beta+\gamma} [w_2 + k - e_2] - \frac{\beta}{1+\beta+\gamma} [\gamma \frac{(w_1-w_2)}{2} + \gamma \frac{(e_1-e_2)}{2}] \quad (9)$$

όπου η ισορροπία που προβάλλεται από τις εξισώσεις (7)-(9) εξαρτάται από τους μηχανισμούς διαμόρφωσης των μισθών που επικρατούν σε κάθε χώρα. Εμείς, στην επόμενη ενότητα, θα εστιάσουμε την προσοχή μας στην περίπτωση του ασύμμετρου καθεστώτος αγοράς εργασίας, με την μια οικονομία να είναι τελείως αποκεντρωτική κατά τη διαδικασία καθορισμού των μισθών και την άλλη πλήρως συγκεντρωτική, ώστε να καταλήξουμε στο πώς η ασυμμετρία αυτή επηρεάζει την οικονομική πολιτική των χωρών όταν αυτές, λόγω της N.E, έχουν χάσει τη δυνατότητα άσκησης νομισματικής πολιτικής. Για την διευκόλυνση όμως της ανάλυσης αυτής, θεωρώ πως είναι σκόπιμο να προηγηθεί μια απλή αναφορά στα συμμετρικά καθεστώτα.

3. Καθεστώς 1: Αποκεντρωτικές Αγορές Εργασίας

Στο συγκεκριμένο καθεστώς, όπου οι αγορές εργασίας είναι ίδιες -όσον αφορά τη δομή τους- και στις δύο χώρες, οι Hallett και Viegi, θεωρούν ότι η σειρά των αποφάσεων έχει ως εξής:

- | |
|--|
| 1. Οι εργαζόμενοι υπογράφουν σύμβαση -μιας περιόδου- για τους μισθούς. |
| 2. Λαμβάνονται υπόψη τα σοκ της οικονομίας. |
| 3. Καθορίζονται οι δημοσιονομικές και νομισματικές πολιτικές. |

Επομένως, οι αυξήσεις στους ονομαστικούς μισθούς θα ορίζονται έτσι ώστε να είναι ίσοι με το επίπεδο του πληθωρισμού που αναμένεται στην αρχή κάθε περιόδου. Δηλαδή, ισχύει:

$$w_j = \pi^e \quad \text{με } j=1,2 \quad (10)$$

Θεωρώντας ορθολογικές προσδοκίες και υποκαθιστώντας τις εξισώσεις (10) στην εξίσωση (7) προκύπτουν τα επίπεδα ισορροπίας των (αυξήσεων) μισθών και τιμών:

$$w_j = \pi^e = \frac{\gamma}{1+\beta} k \quad (11)$$

Υποκαθιστώντας, τέλος, αυτή την τιμή ισορροπίας (11) στις συναρτήσεις αντίδρασης των αρχών πολιτικής (5) και (6), προκύπτουν τα πραγματικά επίπεδα πληθωρισμού και φορολόγησης για τις δύο χώρες αντίστοιχα¹⁹:

$$\pi = \frac{\gamma}{1+\beta} k - \frac{\gamma}{1+\beta+\gamma} \frac{(e_1 + e_2)}{2} \quad (12)$$

$$t_j = -\frac{\beta}{1+\beta} k + \frac{\beta}{1+\beta+\gamma} e_j + \frac{\beta}{1+\beta+\gamma} [\gamma \frac{(e_j - e_i)}{2}] \quad (13)$$

Καθεστώς 2: Συγκεντρωτικές Αγορές Εργασίας

Στην περίπτωση αυτή, οι δύο χώρες εξακολουθούν να είναι μέλη της N.E, έχουν τελείως συγκεντρωτικές αγορές εργασίας και οι εθνικοί μισθοί καθορίζονται βάσει των αντικειμενικών στόχων ενός σωματείου που θέτει τους μισθούς ανάλογα με τις συνθήκες που επικρατούν στις αγορές εργασίας. Επομένως, η σειρά των αποφάσεων έχει ως εξής:

1. Το συνδικάτο καθορίζει τους μισθούς σύμφωνα με τις συνθήκες που επικρατούν στην αγορά εργασίας.
2. Λαμβάνονται υπόψη τα σοκ της οικονομίας.
3. Καθορίζονται οι δημοσιονομικές και νομισματικές πολιτικές από τις αρμόδιες αρχές.

¹⁹ Επιπρόσθετα, το μέσο επίπεδο εισοδήματος για την ένωση, που είναι και το επίπεδο παραγωγής στο οποίο στοχεύει η K.T, θα δίνεται από: $y_a = \frac{\beta}{1+\beta} k + \frac{1}{1+\beta+\gamma} \left[\frac{(e_1 + e_2)}{2} \right]$, ενώ η διαφορά στα επίπεδα παραγωγής θα δίνεται γι' αυτό το καθεστώς από: $y_d = \frac{1+\gamma(1-\beta)}{1+\beta+\gamma} \left(\frac{e_1 - e_2}{2} \right)$. Επίσης, λαμβάνοντας υπόψη ότι σε εθνικό επίπεδο ισχύει: $y_1 = y_a + y_d$ και $y_2 = y_a - y_d$ προκύπτει ότι: $y_1 = \frac{\beta}{1+\beta} k + \frac{1}{1+\beta+\gamma} e_1 + \frac{\gamma(1-\beta)}{1+\beta+\gamma} \left(\frac{e_1 - e_2}{2} \right)$ και $y_2 = \frac{\beta}{1+\beta} k + \frac{1}{1+\beta+\gamma} e_2 + \frac{\gamma(1-\beta)}{1+\beta+\gamma} \left(\frac{e_2 - e_1}{2} \right)$ για τις χώρες 1 και 2 αντίστοιχα.

Επειδή η ιεραρχική δομή του παιχνιδιού, η οποία περιγράφηκε σε προηγούμενη ενότητα, δεν έχει αλλάξει, η Κ.Τ και οι κυβερνήσεις των δύο χωρών έχουν τις ίδιες συναρτήσεις αντίδρασης με το προηγούμενο συμμετρικό καθεστώς (εξισώσεις (12) και (13) αντίστοιχα):

Το επίπεδο των μισθών εξακολουθεί να καθορίζεται στην αρχή κάθε περιόδου ενώ το σωματείο στοχεύει στην πλήρη απασχόληση και στη διατήρηση ενός επιπέδου ανάπτυξης των πραγματικών μισθών ανάλογο με αυτόν της παραγωγικότητας, όπως φαίνεται και στην επόμενη αντικειμενική συνάρτηση:

$$\min_{w_j} L_{uj} = \frac{1}{2} E[(w_j - \pi)^2 + \delta(y_j - k)^2] \quad (14)$$

όπου δ = παράμετρος που εκφράζει την σχετική βαρύτητα που δίνουν τα σωματεία σε στόχουν απασχόλησης²⁰.

Στόχοι απασχόλησης σαν κι αυτούς ερμηνεύονται ως προσπάθεια σταθεροποίησης της παραγωγής σύμφωνα με τους Hallett και Viegi (2001). Επομένως, αυτό το καθεστώς είναι το πρώτο στο οποίο οι μισθοί (ή τα κόστη παραγωγής ή οι παρεμβάσεις στην αγορά εργασίας) θα μπορούσαν να λειτουργήσουν ως ένα επιπρόσθετο εργαλείο πολιτικής (συμπληρωματικό της δυνατότητας άσκησης δημοσιονομικής πολιτικής).

Εισάγοντας τις συναρτήσεις προσφοράς²¹ (y_j για $j=1,2$) στην εξίσωση (14), δεδομένων των αναμενόμενων τιμών για τους φόρους και τον πληθωρισμό, παίρνουμε τις συναρτήσεις αντίδρασης για τα σωματεία:

$$w_j = \pi^e - \frac{\delta}{1+\delta}(t_j + k) \quad (15)$$

²⁰ Οι τιμές του δ ποικίλουν. Πιο συγκεκριμένα, όταν το $\delta \leq 0$ τα σωματεία λειτουργούν προς όφελος του ιδιωτικού-εθνικού συμφέροντος προσπαθώντας να σταθεροποιήσουν την απασχόληση στη χώρα τους σε βάρος της απασχόλησης στο εξωτερικό. Αντίθετα, για τιμές του $\delta > 0$, τα σωματεία λειτουργούν περισσότερο προς όφελος του κοινωνικού συμφέροντος προσπαθώντας ν' αυξήσουν τους πραγματικούς μισθούς για τις χώρες-μέλη της Ν.Ε στο σύνολό της, δείχνοντας γενικά μεγαλύτερο ενδιαφέρον για τη συνολική παραγωγή και απασχόληση.

²¹ Βλ. υποσημείωση 19.

Έπειτα, υποκαθιστώντας τις τρεις συναρτήσεις αντίδρασης (12) και (13) (για $j=1,2$) στην εξίσωση (14), παίρνουμε τον μισθό ισορροπίας:

$$W_j = -\frac{\delta(1+\gamma)+\gamma(1+\delta)}{1+\beta+\delta} k \quad (16)$$

με τη βοήθεια του οποίου προσδιορίζονται και τα επίπεδα ισορροπίας του πληθωρισμού και της φορολογίας για το συγκεκριμένο συμμετρικό καθεστώς:

$$\pi^* = \frac{\gamma}{1+\beta+\gamma} \left[\left(1 - \frac{\delta(1+\gamma)+\gamma(1+\delta)}{1+\beta+\delta} \right) k - \frac{1}{2}(e_1 + e_2) \right] \quad (17)$$

$$t_j^* = -\frac{\beta}{1+\beta+\gamma} \left[\left(1 - \frac{\delta(1+\gamma)+\gamma(1+\delta)}{1+\beta+\delta} \right) k - e_j \right] + \frac{\beta}{1+\beta+\gamma} \left[\frac{\gamma}{2}(e_j - e_i) \right] \quad (18)$$

Καθεστώς 3: Ασυμμετρίες στους Θεσμούς ή τις Πρακτικές των Αγορών Εργασίας.

Παράθεση Ευέλικτων vs. Άκαμπτων Αγορών Εργασίας

Στο καθεστώς αυτό, υποθέτουμε την ύπαρξη δύο διαφορετικών δομών αγορών εργασίας. Πιο συγκεκριμένα, στη χώρα 1 υποθέτουμε τον πλήρη αποκεντρωτισμό κατά τη διαδικασία καθορισμού των μισθών, με τους μισθούς να καθορίζονται ώστε να είναι ίσοι με τον αναμενόμενο πληθωρισμό. Πρόκειται για μια οικονομία δηλαδή με ευέλικτη αγορά εργασίας²². Στη δεύτερη χώρα, από την άλλη, ο πλήρης συγκεντρωτισμός κατά τη διαδικασία καθορισμού των μισθών καθιστά τους μισθούς, οι οποίοι στην περίπτωση αυτή καθορίζονται σύμφωνα με την εξίσωση (16), ως ένα επιπρόσθετο εργαλείο πολιτικής στα χέρια της ένωσης. Πρόκειται,

²² Στην ενότητα αυτή, η ευελιξία της αγοράς εργασίας ταυτίζεται με την ευαισθησία ή την ανταπόκριση των μισθών και των μη μισθολογικών δαπανών στις αλλαγές των πιέσεων που ασκούνται στην αγορά-όπως αυτές μετριούνται από την υπερβάλλουσα ζήτηση ή προσφορά. Οι σχετικοί δείκτες εδώ είναι ο αναμενόμενος πληθωρισμός (π^*), η ανεργία ή το παραγωγικό κενό (διαφορά μεταξύ της πραγματικής και δυνητικής παραγωγής της οικονομίας ως ποσοστό της τελευταίας). Συγκρίνοντας την εξίσωση (10) με (19), η αποκεντρωτική αγορά εργασίας είναι ξεκάθαρα η πιο ευέλικτη με τη λογική αυτή. Αυτόν τον ορισμό της ευελιξίας ενστερνίζονται και οι Calmfors (1994, 1998), Danthine και Hunt (1994), Blanchard και Katz (1999), Vinals και Jimeno (2000) στην ανάλυσή τους.

δηλαδή, για την οικονομία με μια πιο άκαμπτη αγορά εργασίας. Παρακάτω, θα εξετάσουμε τις επιπτώσεις αυτής της ασυμμετρίας στη δομή της αγοράς εργασίας μελετώντας σταδιακά τι συμβαίνει στην περίπτωση που δεν είναι ενεργές Α) η δημοσιονομική πολιτική, Β) η νομισματική πολιτική και τέλος (Γ) είναι ενεργές (με την έννοια της δυνατότητας άσκησης) όλες οι πολιτικές.

A. Μη δυνατότητα Άσκησης Δημοσιονομικής Πολιτικής

Στην περίπτωση αυτή ($t=0$), επιδιώκουμε να δούμε τη σχέση μεταξύ νομισματικής πολιτικής και ασυμμετριών. Έτσι, λαμβάνοντας υπόψη την εξίσωση (13), ο καλύτερος τρόπος για να καταστήσουμε ανενεργή τη δημοσιονομική πολιτική είναι να θέσουμε $\beta=0$. Άρα υποθέτοντας ότι $\beta=0$ για τις δύο χώρες όχι όμως και για την Κεντρική Τράπεζα, η συνάρτηση αντίδρασης για τη νομισματική πολιτική γίνεται:

$$\pi = \frac{\gamma}{1+\beta+\gamma} \left[\frac{1}{2}(w_1 + w_2) + k - \frac{1}{2}(e_1 + e_2) \right] \quad (19)$$

Υποκαθιστώντας έπειτα τους κανόνες σχηματισμού των μισθών (εξισώσεις (10) και (15) για τις χώρες 1 και 2, αντίστοιχα) στην εξίσωση (19), προκύπτει:

$$\pi = \frac{\gamma}{1+\gamma} \left[\frac{1}{2}(\pi^e + \pi^e - \frac{\delta}{1+\delta}k) + k - \frac{1}{2}(e_1 + e_2) \right]$$

που απλοποιείται σε:

$$\pi = \frac{\gamma}{1+\gamma} \pi^e + \frac{\gamma(2+\delta)}{(1+\gamma)(2+2\delta)}k - \frac{\gamma}{1+\gamma} \frac{(e_1 + e_2)}{2} \quad (20)$$

Υποθέτοντας, επίσης, ορθολογικές προσδοκίες και λαμβάνοντας υπόψη τις ιδιότητες των σοκ (e_1 και e_2), προκύπτει:



$$E\pi = \frac{\gamma}{1+\gamma} \pi^e + \frac{\gamma(2+\delta)}{(1+\gamma)(2+2\delta)} k \quad \text{ή} \quad E\pi = \frac{\gamma(2+\delta)}{2(1+\delta)} k \quad (21)$$

Τέλος, υποκαθιστώντας την εξίσωση (21) στην (20) παίρνουμε το επίπεδο πληθωρισμού όπως αυτό ορίζεται από την K.T:

$$\pi = \frac{\gamma(2+\delta)}{(2+2\delta)} k - \frac{\gamma}{1+\gamma} \frac{(e_1 + e_2)}{2} \quad (22)$$

απ' όπου είναι ξεκάθαρη μια αλληλεπίδραση μεταξύ του καθορισμού των μισθών και της νομισματικής πολιτικής. Πιο συγκεκριμένα, αν αυτοί που θέτουν τους μισθούς στη χώρα 2 ενδιαφέρονται περισσότερο για την απασχόληση (μεγάλο δ) τότε βοηθούν στη μείωση της πολιτικής πίεσης που ασκείται στην K.T προκειμένου να πετύχει τον στόχο της παραγωγής k. Από την άλλη πλευρά, όμως, αυτή η αλληλεπίδραση δεν είναι και τόσο ομοιόμορφα κατανεμημένη, δεδομένου ότι ο συγκεντρωτικός τρόπος καθορισμού των μισθών επικρατεί σε μια μόνο από τις δύο χώρες της N.E.

Τέλος, στην περίπτωση αυτή, η συνολική παραγωγή (της ένωσης) επηρεάζεται από τη συμφωνία των μισθών εφόσον τα σωματεία δεχτούν ότι η μείωση στους πραγματικούς μισθούς είναι ένας τρόπος να υποστηρίζουν την απασχόληση στην χώρα τους. Εάν, όντως, δεχτούν κάτι τέτοιο, τόσο η συνολική παραγωγή όσο και οι αποκλίσεις μεταξύ των εθνικών επιπέδων παραγωγής θα αυξάνονται συστηματικά. Παρ' όλα αυτά, εάν δεν το δεχτούν, τόσο το y_a και y_d θα είναι μικρότερα. Για το λόγο αυτό, λόγω και των ασύμμετρων δομών των αγορών εργασίας, η κοινή νομισματική πολιτική έχει δημιουργήσει ένα μόνιμο ασύμμετρο σοκ σε όλη τη N.E. Έτσι, η χώρα 2 επωφελείται από μια συστηματική διόγκωση της παραγωγής όταν στη χώρα 1 δε συμβαίνει κάτι τέτοιο²³.

²³ Στα συμπεράσματα αυτά καταλήγουμε βασιζόμενοι στις συναρτήσεις προσφοράς για τη N.E στο σύνολό της, αλλά και σε εθνικό επίπεδο που -δεδομένων των εξισώσεων (10), (16) και (22)- θα δίνονται από $y_a = \frac{\delta}{2(1+\delta)} k + \frac{1}{1+\gamma} \frac{(e_1 + e_2)}{2}$ και $y_d = -\frac{1}{2(1+\delta)} k + \frac{1}{2} (e_1 - e_2)$ αντίστοιχα, ενώ παράλληλα ισχύει: $y_1 = \frac{2+\gamma}{2+2\gamma} e_1 - \frac{\gamma}{2+2\gamma} e_2$ και $y_2 = \frac{\delta}{1+\delta} k + \frac{2+\gamma}{2+2\gamma} e_2 - \frac{\gamma}{2+2\gamma} e_1$ (λαμβάνοντας υπόψη τις σχέσεις: $y_1 = y_a + y_d$ και $y_2 = y_a - y_d$).

B. Μη Δυνατότητα Άσκησης Νομισματικής Πολιτικής

Στην περίπτωση αυτή, οι Hallett και Viegi θέτουν $\gamma=0$ για να εξετάσουν την αλληλεπίδραση μεταξύ δημοσιονομικής πολιτικής και αγοράς εργασίας. Για $\gamma=0$, όμως, οι δύο δημοσιονομικές πολιτικές γίνονται:

$$t_1 = -\frac{\beta}{1+\beta}(k - e_1) \quad \text{για την χώρα 1 (με ευέλικτη αγορά εργασίας)} \quad (23)$$

και

$$t_2 = -\frac{\beta}{1+\beta+\delta}k + \frac{\beta}{1+\beta}e_2 \quad \text{για την χώρα 2 (με πιο άκαμπτη αγορά εργασίας)} \quad (24)$$

Προφανώς το έλλειμμα θα είναι μεγαλύτερο στη χώρα με την πιο ευέλικτη αγορά εργασίας. Αυτό σημαίνει ότι το έλλειμμα στην εξίσωση (23) θα είναι μεγαλύτερο από απ' ότι στην (24), λόγω του όρου (δ) κι αυτό θα ισχύει ακόμα κι αν οι δημοσιονομικές πολιτικές δεν αντιδρούν στα ξένα σοκ. Αντίστροφα, η παραγωγή θα είναι χαμηλότερη στη χώρα με το μεγαλύτερο έλλειμμα και υψηλότερη στη χώρα με το μικρότερο έλλειμμα²⁴.

Γ. Δυνατότητα Άσκησης Όλων των Πολιτικών (Δημοσιονομικών και Νομισματικής)

Οι συναρτήσεις αντίδρασης για τις τρεις αρχές πολιτικής (Κ.Τ και δημοσιονομικές αρχές των δύο χωρών) είναι στην περίπτωση αυτή:

$$\pi = \frac{\gamma}{1+\beta+\gamma} \left[\frac{1}{2}(w_1 + w_2) + k \right] \quad (25)$$

$$t_1 = -\frac{\beta}{1+\beta+\gamma} [w_1 + k - e_1] + \frac{\beta}{1+\beta+\gamma} \left[\gamma \frac{(w_1 - w_2)}{2} \right] \quad (26)$$

²⁴ Αυτό, σημαίνει ότι: $y_1 = \frac{\beta}{1+\beta}k + \frac{1}{1+\beta}e_1$ και $y_2 = \frac{\beta+\delta}{1+\beta+\delta}k + \frac{1}{1+\beta}e_2$ με $Ey_2 > Ey_1$.

$$t_2 = -\frac{\beta}{1+\beta+\gamma}[w_2 + k - e_2] - \frac{\beta}{1+\beta+\gamma}[\gamma \frac{(w_1 - w_2)}{2}] \quad (27)$$

όπου για λόγους απλοποίησης τα σοκ έχουν εξισωθεί με το μηδέν.

Υποκαθιστώντας, έπειτα, τις σχέσεις (25)-(27) στον κανόνα σχηματισμού των μισθών που ισχύει σε κάθε αγορά: $w_1 = \pi^e$ και $w_2 = \pi^e - \frac{\delta}{1+\delta}(t_1 + k)$ και λύνοντας τις εξισώσεις που προκύπτουν, παίρνουμε:

$$w_1 = -\frac{\Omega(\Theta + \Theta\Psi - 2)}{2(1 - \Omega - \Theta) + \Theta\Omega\Psi} k \quad (28)$$

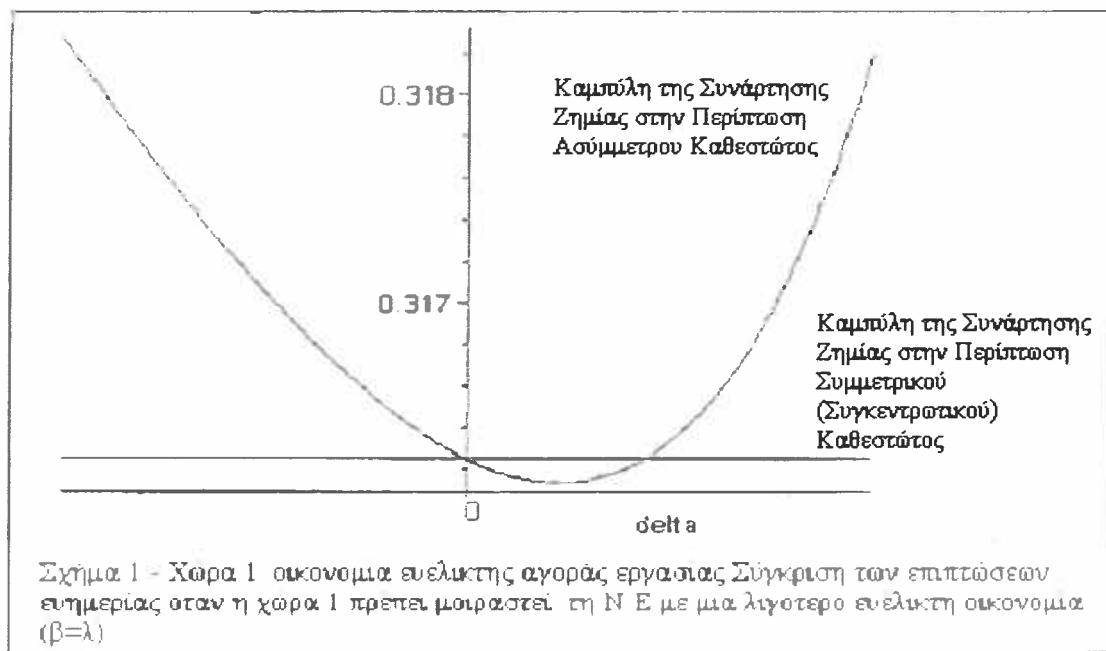
$$w_2 = -\frac{2(\Theta - \Theta\Psi - \Omega) + \Omega\Theta(\Psi - 1)}{2(1 - \Omega - \Theta) + \Theta\Omega\Psi} k \quad (29)$$

$$\text{όπου } \Omega = \frac{\gamma}{1 + \beta + \gamma}, \quad \psi = \frac{\beta}{1 + \beta + \gamma}, \quad \Theta = \frac{\delta}{1 + \delta}$$

Τέλος, αν αντικαταστήσουμε τις σχέσεις (28) και (29) στις συναρτήσεις αντίδρασης των φορέων άσκησης πολιτικής θα προκύψουν τα επίπεδα ισορροπίας πληθωρισμού, φορολόγησης και παραγωγής. Κρίνοντας, όμως, από την περιπλοκότητα των σχέσεων (28) και (29), γίνεται φανερό ότι κανένα από τα τελικά αποτελέσματα δε θα μας δώσει ξεκάθαρες ενδείξεις για το τι πραγματικά συμβαίνει. Έτσι, θα επιδιώξουμε να δούμε τις επιπτώσεις των ασύμμετρων δομών της αγοράς εργασίας στην κοινωνική ευημερία, όταν οι χώρες είναι ήδη μέλη μια Ν.Ε και κατά συνέπεια (πέραν του κοινού νομίσματος) χάνουν και τη δυνατότητα άσκησης νομισματικής πολιτικής, μέσω ενός σύντομου αριθμητικού παραδείγματος που βασίζεται στις μέχρι τώρα παρουσιασθείσες εξισώσεις.

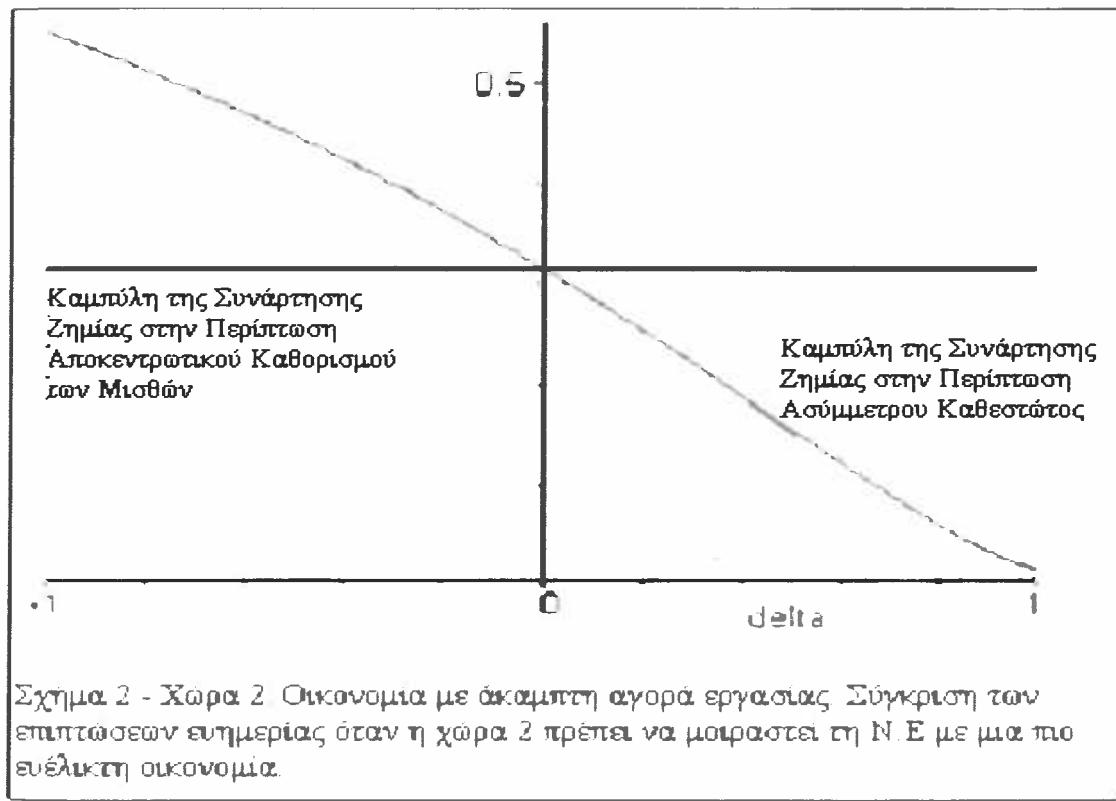
Με τιμές παραμέτρων: $\lambda=1$, $\beta=1$, $\gamma=0.5$, $k=1$ και επιτρέποντας το δ να ποικίλλει όσον αφορά τις τιμές του, προκύπτει το σχήμα 1 στο οποίο παρουσιάζονται οι συνέπειες στην ευημερία για τη χώρα 1, που έχει ευέλικτες αγορές, όταν αυτή πρέπει να μοιραστεί τη νομισματική ένωση με μια χώρα που έχει συγκεντρωτική αγορά εργασίας και πιο άκαμπτες αγορές από αυτήν. Έτσι, όπως φαίνεται από το σχήμα, είναι σχεδόν πάντα περισσότερο δαπανηρό για μια χώρα με αποκεντρωτική αγορά εργασίας να πρέπει να μοιραστεί τη Ν.Ε με μια άλλη χώρα που έχει μια

περισσότερο συγκεντρωτική δομή όσον αφορά τον καθορισμό των μισθών, ανεξάρτητα από τις προτιμήσεις των σωματείων της συγκεντρωτικής οικονομίας. Αυτό συμβαίνει γιατί η κοινή νομισματική πολιτική αντιδρά σ' αυτήν την ασυμμετρία της αγοράς μετατοπίζοντας το κόστος της προσαρμογής στη χώρα με τις πιο ευέλικτες αγορές, που δεν έχουν συγκεντρωτική δομή κατά τη διαδικασία καθορισμού των μισθών. Μόνο όταν αυτοί που θέτουν τους μισθούς στη συγκεντρωτική αγορά επιλέγουν να συμπεριφερθούν όπως τις αρχές που θέτουν τους μισθούς στη μη συγκεντρωτική αγορά, προσπαθώντας να διατηρήσουν την αξία των πραγματικών τους μισθών (όταν το $\delta \rightarrow 0$), η πιο ευέλικτη οικονομία δεν έχει αρνητικές επιπτώσεις από τη συνύπαρξή της -στη N.E- με χώρες λιγότερο ευέλικτες από αυτή. Σε όλες τις άλλες περιπτώσεις, όμως, η ευημερία της ευέλικτης αυτής οικονομίας θα ήταν μεγαλύτερη εκτός της N.E.



Αντίθετα, κρίνοντας από την πλευρά της οικονομίας με πιο άκαμπτες αγορές (χώρα 2) προκύπτει το σχήμα 2. Σύμφωνα με αυτό, όταν οι αρχές που θέτουν τους μισθούς στη χώρα 2 ενδιαφέρονται για τους στόχους παραγωγής και απασχόλησης ($\delta \rightarrow 1$) τότε η χώρα 2 ευνοείται από τη συνύπαρξή της στη N.E με χώρες πιο ευέλικτες από αυτή. Αν δεν ενδιαφέρονται γι' αυτούς τους στόχους, της είναι αδιάφορη η μεγαλύτερη ευελιξία των χωρών με τις οποίες συνυπάρχει. Δε θα ευνοούταν, όμως, ιδιαίτερα από τη συνύπαρξή της με χώρες που έχουν αγορές

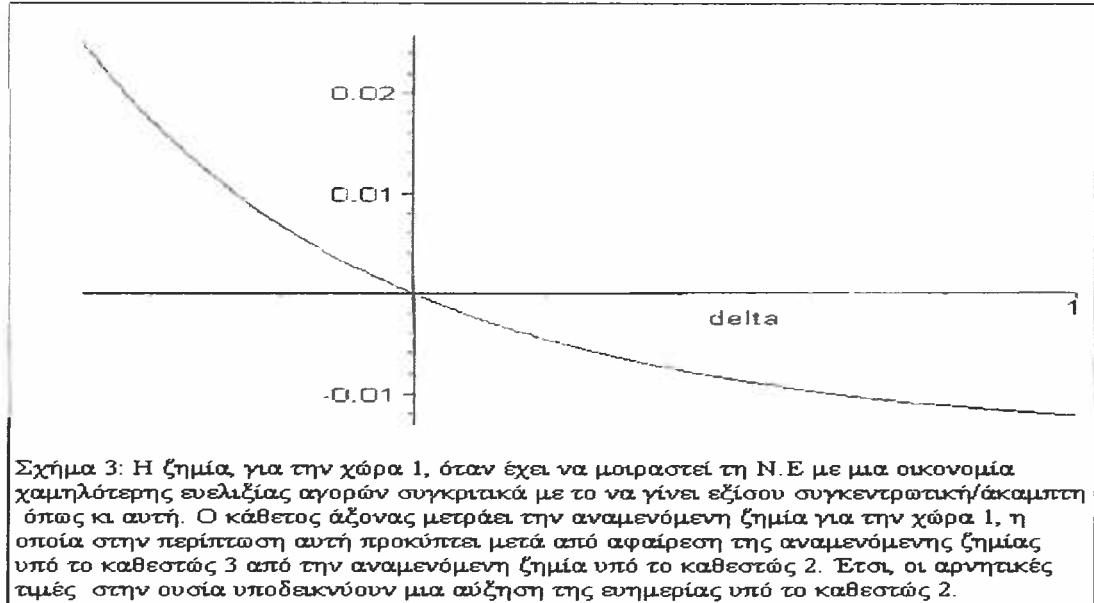
λιγότερο ευέλικτες από αυτή²⁵ καθώς ως η χώρα πλέον με τις -σχετικά- πιο ευέλικτες αγορές εργασίας, θα είναι αυτή που τελικά θα επωμίζεται μέρος από τα μακροοικονομικά κόστη προσαρμογής των άλλων -με λιγότερο ευέλικτες αγορές- χωρών με τις οποίες καλείται να συνυπάρξει.



Στην πραγματικότητα όμως, σε μια N.E που αποτελείται από πολλές χώρες-μέλη συνυπάρχουν και χώρες που παρά τις επιθυμίες τους και πέραν των άλλων διαφορών, μπορεί να παρουσιάζουν και διαφορές στο βαθμό ευελιξίας των αγορών εργασίας. Στην περίπτωση αυτή σύμφωνα με τους Hallett και Viegi (2001) οι χώρες με αποκεντρωτικό μηχανισμό καθορισμού των μισθών (ή με ευέλικτες αγορές) δεν έχουν κανένα κίνητρο να διατηρήσουν αυτά τα χαρακτηριστικά τους από τη στιγμή που συνυπάρχουν με χώρες χαμηλότερης ευελιξίας αγορών. Αντίθετα η ευημερία

²⁵ Η ανάλυση αυτή αποτελεί ένα δεύτερο "Groucho Marx" θεώρημα για τις N.E. Η πρώτη εκδοχή βασίζεται στην παραδοσιακή ανάλυση για τον έλεγχο του πληθωρισμού και υποστηρίζει ότι μια χώρα θα ήθελε να ενσωματωθεί σε μια N.E που αποτελείται από χώρες με μεγαλύτερη νομισματική αξιοπιστία από αυτήν. Από την άλλη, όμως, οι ήδη χώρες-μέλη της N.E προτιμούν τα νέα μέλη να έχουν τουλάχιστον τον ίδιο βαθμό αξιοπιστίας μ' αυτές (Hughes Hallett, 1998). Σύμφωνα με τη δεύτερη εκδοχή, δεδομένων των διαφορών που υπάρχουν στην ευελιξία των αγορών, μια χώρα με ευέλικτες αγορές θα ήθελε να συνυπάρχει σε μια N.E με χώρες των οποίων οι αγορές έχουν τουλάχιστον τον ίδιο βαθμό ευελιξίας μ' αυτήν.

τους αυξάνει εάν μετακινηθούν προς πιο συγκεντρωτικές-λιγότερο ευέλικτες αγορές. Αυτό φαίνεται και από το σχήμα 3 για τιμές του $\delta > 0$. Κάτι αντίστοιχο συμβαίνει και με χώρες με άκαμπτες αγορές εργασίας οι οποίες έχουν κίνητρο-όντας σε μια N.E- να παραμένουν άκαμπτες.



4. Διεξαγωγή Συμπερασμάτων

Από την ανάλυση που παρουσιάστηκε στο παρόν κεφάλαιο και που βασίστηκε κατά κύριο λόγο σ' αυτήν που ανέπτυξαν οι Hallett και Viegi (2001), καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι η ύπαρξη ασυμμετριών στις αγορές εργασίας επηρεάζει όντως την πολιτική και τη συμπεριφορά των χωρών που ανήκουν σε μια N.E. Πιο συγκεκριμένα, καταλήγουμε στο ότι χώρες με πιο ευέλικτες αγορές εργασίας αντιμετωπίζουν κόστη κατά τη συνύπαρξή τους σε μια N.E με χώρες χαμηλότερης ευελιξίας αγορών καθώς υπάρχει μια τάση να μεταβιβάζεται σ' αυτές μέρος του μακροοικονομικού κόστους προσαρμογής που αντιμετωπίζουν οι τελευταίες (δηλαδή οι χώρες με την χαμηλότερη ευελιξία). Γι' αυτό, έχει παρατηρηθεί ότι σε μια N.E υπάρχει το κίνητρο οι αγορές εργασίας να γίνονται λιγότερο ευέλικτες και να πλησιάζουν όσον αφορά τον βαθμό ευελιξίας τους εκείνη τη χώρα με το χαμηλότερο επίπεδο αυτής.

Αυτό συμβαίνει γιατί οι φορείς άσκησης εθνικών πολιτικών σε μια τελείως συγκεντρωτική αγορά εργασίας (λιγότερο ευέλικτες αγορές) έχουν σίγουρα στη

διάθεσή τους -πέραν της δυνατότητας άσκησης δημοσιονομικής πολιτικής- κι ένα επιπρόσθετο εργαλείο οικονομικής πολιτικής για την αντιμετώπιση των συμμετρικών ή ασύμμετρων σοκ. Κάτι τέτοιο, όμως, δεν είναι εφικτό στην περίπτωση που η χώρα διατηρήσει την τελείως αποκεντρωτική αγορά εργασίας της. Αντίθετα, στην περίπτωση αυτή -από τη στιγμή που λόγω και της συμμετοχής της στην Ν.Ε χάνει και την δυνατότητα άσκησης νομισματικής πολιτικής- θα πρέπει για την σταθεροποίηση της εγχώριας οικονομίας της να προάγει πιο δραστήριες δημοσιονομικές πολιτικές.

Τέλος, υπό μια πιο ευρεία οπτική, τα συμπεράσματα αυτά υποδηλώνουν πως η άποψη του Calmfors (1998), ότι η ΟΝΕ κατά πάσα πιθανότητα περιορίζει τα κίνητρα για μεταρρύθμιση της αγοράς εργασίας, είναι σωστή. Ταυτόχρονα, ίσως και να εξηγούν γιατί οι πιο ευέλικτες οικονομίες όπως το Ηνωμένο Βασίλειο ή η Δανία υπήρξαν απρόθυμες να ενσωματωθούν στη Ν.Ε όπως επίσης και την απροθυμία κάποιων χωρών να απελευθεροποιήσουν τις αγορές τους παρά τις ανταγωνιστικές πιέσεις που προκαλούνται υπό ένα καθεστώς κοινού νομίσματος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

Επιπτώσεις της Ν.Ε σε Μισθούς και Θεσμούς Διαπραγμάτευσης των Μισθών

1. ONE και Ευελιξία Ονομαστικών Μισθών

Σύμφωνα με τον Calmfors (2001b) η ONE θα αυξήσει κατά πάσα πιθανότητα τη ζήτηση για ευέλικτους ονομαστικούς μισθούς καθώς λόγω της μη δυνατότητας άσκησης της νομισματικής πολιτικής σε εθνικό επίπεδο, υπάρχει η ανάγκη ύπαρξης εναλλακτικών μηχανισμών προσαρμογής στα ασύμμετρα σοκ ζήτησης (Calmfors et al., 1997; Obstfeld, 1998) ή στον κίνδυνο που προκύπτει από το γεγονός ότι η κοινή πλέον νομισματική πολιτική μπορεί να επηρεάσει τις οικονομίες με διαφορετικό τρόπο (Dornbusch et al., 1998). Υπό τον όρο ισχύος αυτής της υπόθεσης (αυξημένη ζήτηση για ευέλικτους ονομαστικούς μισθούς), θα εξετάσουμε κατά πόσο αυτό είναι δυνατό να γίνει προσεχώς.

Υπάρχουν τουλάχιστον τρεις τρόποι ανάλυσης της ευελιξίας των ονομαστικών μισθών στο πλαίσιο αυτό. Σύμφωνα με την πρώτη προσέγγιση, η ακαμψία των ονομαστικών μισθών είναι αποτέλεσμα των μακροπρόθεσμων συμβάσεων. Η διάρκεια των συμβάσεων μπορεί να θεωρηθεί ως αποτέλεσμα ενός trade-off. Από τη μια πλευρά, υπάρχει το κίνητρο σύναψης μακροπρόθεσμων συμβάσεων ώστε να διατηρηθούν χαμηλά τα κόστη διαπραγμάτευσης συμπεριλαμβανομένου και του κινδύνου ύπαρξης αντιθέσεων στην αγορά εργασίας. Από την άλλη πλευρά, όμως, υπάρχει το κίνητρο προσδιορισμού των μισθών για τόσο μικρές περιόδους ώστε να είναι δυνατή η αντίδρασή τους σε απρόβλεπτα γεγονότα. Οπότε, εάν θεωρήσουμε ότι η συμμετοχή στην ONE σημαίνει μεγαλύτερες διαταραχές ζήτησης, τότε υπάρχει ένα κίνητρο για πιο βραχυπρόθεσμες συμβάσεις καθορισμού των μισθών (μεγαλύτερη ευελιξία ονομαστικών μισθών). Παρ' όλα αυτά, συγκριτικά με το παρελθόν, το χαμηλότερο επίπεδο πληθωρισμού που συναντάται στην ONE λειτουργεί προς την κατεύθυνση σύναψης μακροπρόθεσμων συμβάσεων καθώς πλέον υπάρχει μικρότερη ανάγκη για συχνή αναθεώρηση του ύψους των ονομαστικών μισθών αλλά και γιατί οι επιπτώσεις των αλλαγών των ονομαστικών



μισθών στους πραγματικούς μισθούς είναι πιο εύκολο να προβλεφθούν²⁶. Οπότε, δεν μπορούμε να γνωρίζουμε κατά πόσο οι βραχυπρόθεσμες συμβάσεις (πιο ευέλικτοι ονομαστικού μισθοί)θα επικρατήσουν εντός της ONE. Επίσης, υπάρχουν κάποιες εκτιμήσεις που υποδηλώνουν ότι οι βραχυπρόθεσμες συμβάσεις μάλλον θα εξουδετερώσουν -σε έναν μικρό βαθμό- την τάση για μεγαλύτερη παραγωγή και για μεταβολές της απασχόλησης (Ball et al., 1988; Calmfors, 1998a).

Σύμφωνα με τη δεύτερη προσέγγιση (Solow, 1979; Bewley, 1998), η ακαμψία των ονομαστικών μισθών έχει να κάνει περισσότερο με τους υπάρχοντες κοινωνικούς κανόνες που αφορούν στη δικαιοσύνη. Για παράδειγμα, οι επιχειρήσεις δεν επιθυμούν τις περικοπές των μισθών γιατί κάτι τέτοιο θα επηρέαζε αρνητικά το ηθικό του εργατικού δυναμικού και θα μείωνε την παραγωγικότητα. Θεωρήθηκε πως η στάση αυτή των επιχειρήσεων θα άλλαζε μόνο μετά από σοβαρά ασύμμετρα σοκ που θα συνέβαιναν στην αγορά εργασίας όντας μέλος της ONE. Η εμπειρία, όμως, δείχνει ότι οι περικοπές των ονομαστικών μισθών γίνονται αποδεκτές μόνο σε πολύ ακραίες περιπτώσεις, όπως όταν διακυβεύεται η ίδια η επιβίωση της επιχείρησης. Επομένως, η συμμετοχή στην ONE λογίζεται ως πολύ μικρή αλλαγή καθεστώτος ώστε να είναι ικανή ν' αλλάξει τους κοινωνικούς κανόνες που αφορούν τα περικοπές των μισθών.

Η τρίτη προσέγγιση (Holden, 1994), εστιάζει την προσοχή της στο διαπραγματευτικό παιχνίδι μεταξύ εργοδοτών και εργαζομένων. Σημείο έναρξης εδώ αποτελεί η παρατήρηση ότι η ανοιχτή διαμάχη των δύο αυτών ομάδων, δεν είναι η μόνη λύση για να καταλήξουμε στη σύναψη μιας νέας σύμβασης για τους μισθούς. Στην πραγματικότητα, αυτό που ισχύει σχεδόν σε όλες τις αγορές εργασίας είναι ότι η παραγωγή συνεχίζεται βάσει των μισθών που προβλέπονται από την παλιά σύμβαση μέχρι να συναφθεί η νέα. Αυτό μπορεί να οδηγήσει σε ακαμψία των ονομαστικών μισθών που σημαίνει ότι ακόμα κι αν υπάρξει μια μέτρια αλλαγή από την πλευρά της ζήτησης αυτό δε θα οδηγήσει ούτε τους εργοδότες ούτε τα εργατικά σωματεία να ξεκινήσουν μια διαμάχη για ν' αλλάξουν τον μισθό. Αυτό σημαίνει ότι, ακόμα κι αν η ONE υπαινίσσεται ακόμα πιο μεγάλες διακυμάνσεις στον τομέα

²⁶ Αυτό συμβαίνει γιατί η ακαμψία των μισθών (λόγω των μακροπρόθεσμων συμβάσεων) σημαίνει χαμηλότερη ευελιξία του συνολικού επιπέδου των τιμών στην περίπτωση ύπαρξης ονομαστικών σοκ. Επομένως, δεδομένων των αλλαγών των ονομαστικών μισθών, οι επιπτώσεις αυτών στους πραγματικούς μισθούς είναι πιο εύκολο να προβλεφθούν εντός της ONE απ' ότι εκτός αυτής.

της ζήτησης, αυτές δεν θα είναι επαρκώς μεγάλες για να αλλάξουν τη διαδικασία καθορισμού των μισθών.

Επομένως, βάσει της θεωρητικής ανάλυσης που προηγήθηκε, προκύπτει τελικά ότι η ONE δεν αναμένεται να αυξήσει άμεσα την ευελιξία των ονομαστικών μισθών στον βαθμό εκείνο ώστε να μπορούν να αντισταθμίσουν την αστάθεια που εμφανίζεται εντός αυτής (της ONE). Επίσης, δεν ήταν δυνατόν να αποδειχθεί -παρά τις μελέτες που έγιναν- ότι τα σοκ ζήτησης, αν και εμφανίζονται σε μεγαλύτερο βαθμό εντός της ONE, οδηγούν σε μεγαλύτερη ευελιξία ονομαστικών μισθών και τιμών.

2. ONE, Ευελιξία Ονομαστικών Μισθών και Διαπραγματευτικοί Θεσμοί

Ηδη, από την προηγούμενη ενότητα, έχει υποτεθεί σιωπηρά (Calmfors, 2001b) ότι οι θεσμοί διαπραγμάτευσης των μισθών δεν επηρεάζονται από την ONE. Στην πραγματικότητα, η νομισματική ενοποίηση πρέπει να έχει κρυφές επιδράσεις στη δομή των διαπραγματεύσεων. Παρακάτω, θα επιχειρηματολογήσουμε γιατί η ONE είναι πιθανό να προάγει τον εθνικό συντονισμό κατά τη διαπραγμάτευση των μισθών. Έτσι, όπως θα δούμε, αυτό συμβαίνει γιατί οι κοινωνικοί φορείς αντιλαμβάνονται τον εθνικό συντονισμό ως ένα μέσο επίτευξης μεγαλύτερης ευελιξίας των ονομαστικών μισθών την οποία με τη σειρά της θεωρούν ως ένα υποκατάστατο της σε εθνικό επίπεδο- νομισματικής πολιτικής που δεν μπορεί πλέον -όντας μέλος της ONE- να ασκηθεί σε εθνικό επίπεδο.

A. Ευελιξία των Ονομαστικών Μισθών και Συντονισμός των Διαπραγματεύσεων

Πριν μελετήσουμε την επίπτωση της ONE στον συντονισμό των διαπραγματεύσεων, θεωρώ πως αξίζει να αναφερθούμε στη σχέση που συνδέει αυτόν τον συντονισμό με την ευελιξία των μισθών.

Έτσι, υπάρχουν πολλά επιχειρήματα που υποστηρίζουν την άποψη ότι ο συντονισμός των διαπραγματεύσεων των μισθών, σε εθνικό επίπεδο, μπορεί να προάγει την ευελιξία των ονομαστικών μισθών.

Το πρώτο επιχείρημα έχει να κάνει με την άποψη του Keynes (1936) ο οποίος υποστηρίζει ότι οι εργαζόμενοι -κρίνοντας βάσει των συμφερόντων τους από

σχετικούς μισθούς- αντιτίθεται στις περικοπές των ονομαστικών μισθών, εκτός κι αν αυτοί μπορούν να περικοπούν ταυτόχρονα ώστε να διατηρηθούν οι υπάρχουσες διαβαθμίσεις μεταξύ τους. Ενώ, όμως, η ισχύς της άποψης αυτής έχει αμφισβηθεί για τις ΗΠΑ λόγω του ότι οι εργαζόμενοι φαίνεται να έχουν μικρή γνώση για τις αμοιβές των άλλων επιχειρήσεων, οι ενδείξεις για μια πολύ οργανωμένη οικονομία (με την έννοια της ύπαρξης εργατικών συνδικάτων) όπως η Σουηδία, υποδηλώνουν ότι η ύπαρξη διαβαθμίσεων στους μισθούς και οι συγκρίσεις τους στα πλαίσια της ίδιας της επιχείρησης είναι σημαντική.

Μια πιο μοντέρνα εκδοχή του επιχειρήματος του Keynes που διαπιστώθηκε από τους Ball και Romer (1991) κινείται στα πλαίσια της "πολλαπλής ισορροπίας". Έτσι, τονίζουν ότι το όφελος που θα προκύψει από την αλλαγή των μισθών (και κατ' επέκταση των τιμών) σε μια επιχείρηση εξαρτάται -μέσω των αλληλεξαρτήσεων μεταξύ της ζήτησης των αγαθών- από το εάν οι άλλες επιχειρήσεις κάνουν ή όχι το ίδιο πράγμα. Έτσι, αν τα σοκ στον τομέα της ζήτησης είναι μικρά, τα κόστη προσαρμογής καθιστούν μη κερδοφόρα την αλλαγή των μισθών για την επιχείρηση ακόμα κι αν οι άλλες επιχειρήσεις αλλάζουν τους μισθούς τους. Με πολύ μεγάλα σοκ, η επιχείρηση θα πληρώνει πάντοτε για να προσαρμόσει τους μισθούς ανεξάρτητα από το τι κάνουν οι άλλες επιχειρήσεις. Με ενδιάμεσου μεγέθους σοκ όμως στον τομέα της ζήτησης, μια επιχείρηση μπορεί να κερδίσει από την προσαρμογή των μισθών μόνο αν και οι άλλες επιχειρήσεις κάνουν το ίδιο. Επομένως, το ποια ισορροπία θα πραγματοποιηθεί εξαρτάται από τις προσδοκίες για το τι θα κάνουν οι άλλες επιχειρήσεις. Ο συντονισμός των διαπραγματεύσεων για τους μισθούς είναι ένας τρόπος απομάκρυνσης αυτής της ασάφειας και εξασφάλισης ότι η οικονομία καταλήγει σε μια "καλή" ισορροπία όπου οι μισθοί προσαρμόζονται στα διάφορα σοκ.

Μια άλλη άποψη (Ball, 1987) είναι ότι σε συστήματα με αποκεντρωτικό καθορισμό των μισθών, η διάρκεια των συμβάσεων μπορεί να επιλεγεί κατά έναν μη αποτελεσματικό -κοινωνικά- τρόπο. Πιο συγκεκριμένα, έστω ότι υπάρχει μια εξωτερικότητα λόγω κάποιας μεταβολής στη συνολική ζήτηση: οι φορείς που θέτουν τους μισθούς σε ατομική βάση δε λαμβάνουν υπόψη τους ότι μια μακροπρόθεσμη σύμβαση από μέρους τους θα συνεισφέρει στις διακυμάνσεις της συνολικής ζήτησης στην οικονομία. Ο λόγος είναι ότι η ακαμψία των μισθών (λόγω των μακροπρόθεσμων συμβάσεων) σ' ένα μέρος της οικονομίας σημαίνει χαμηλότερη ευελιξία του συνολικού επιπέδου των τιμών στην περίπτωση ύπαρξης ονομαστικών

σοκ. Εάν οι διαπραγματεύσεις είναι συντονισμένες, οι φορείς καθορισμού των μισθών μπορούν να εσωτερικοποιήσουν αυτήν την εξωτερικότητα. Αυτή η επίδραση τείνει να κάνει τις συμβάσεις πιο βραχυπρόθεσμες (άρα μεγαλύτερη ευελιξία ονομαστικών μισθών) υπό συντονισμένες απ' ότι υπό μη συντονισμένες διαπραγματεύσεις.

Τέλος, υπάρχει το ενδεχόμενο όταν οι διαπραγματεύσεις είναι συντονισμένες, τα συμφέροντα των εκτός της αγοράς εργασίας (*outsiders*), που έχουν μικρό δέσιμο με αυτή, να λαμβάνονται υπόψη σ' έναν μεγαλύτερο βαθμό γιατί τότε τα συνδικάτα κάνουν ευρύτερη ανάλυση των οικονομικών δεδομένων κατά τη λήψη των αποφάσεων τους.

Αν και απορίας άξιο, δεν υπάρχει μεγάλη συστηματική εμπειρική έρευνα για τη σχέση μεταξύ του συντονισμού των διαπραγματεύσεων και της ευελιξίας των ονομαστικών μισθών. Παρ' όλα αυτά κάποιες πρόσφατες μελέτες υποστηρίζουν ότι ο μεγαλύτερος συντονισμός όντως προάγει την ευελιξία των ονομαστικών μισθών. Σύμφωνα με τον Thomas (2001), για παράδειγμα, η ανταπόκριση των αλλαγών των ονομαστικών μισθών στην ανεργία έχει μειωθεί στις χώρες που μετακινήθηκαν από ένα υψηλό σε ένα ενδιάμεσο επίπεδο συντονισμού των διαπραγματεύσεων (Φιλανδία, Ισπανία και Σουηδία), ενώ έχει αυξηθεί στις χώρες που έχουν μετακινηθεί προς περισσότερο συντονισμό (Νορβηγία και Ιταλία).

B. Κίνητρα για Εθνικό Συντονισμό των Διαπραγματεύσεων Εντός της ΟΝΕ

Σύμφωνα με τον Calmfors (2001b) εάν -όπως γίνεται αντιληπτό- η συντονισμένη διαπραγμάτευση των μισθών αυξάνει την ευελιξία των ονομαστικών μισθών, τότε η νομισματική ενοποίηση μπορεί να δημιουργήσει κίνητρο για τη σύναψη τέτοιου είδους συμφωνιών.

Η ισχύς αυτών των κινήτρων θα εξαρτηθεί από τις μακροοικονομικές εξελίξεις. Εάν οι εξελίξεις αυτές αποκλίνουν σε μεγάλο βαθμό μεταξύ των χωρών που ανήκουν στην ΟΝΕ, τότε τα κίνητρα για εθνικό συντονισμό των διαπραγματεύσεων για τους μισθούς θα είναι ισχυρά στις χώρες που έρχονται αντιμέτωποι με τα πιο σοβαρά σοκ ύφεσης. Τα κίνητρα αυτά, όμως, θα εξακολουθούν μάλλον να υπάρχουν ακόμα κι αν οι χώρες δεν υφίστανται μακροοικονομικές δυσαναλογίες. Κάτι τέτοιο δικαιολογείται από την επιθυμία αποφυγής του γεγονότος ότι οι αναπάντεχες

μεγάλες αυξήσεις των μισθών συμβαίνουν τυχαία και ότι οι συνέπειες που έχουν στην παραγωγή και την απασχόληση είναι πιο δύσκολο να τεθούν υπό έλεγχο εντός της ONE απ' ότι εκτός αυτής. Επίσης, η αβεβαιότητα των μακροοικονομικών συνεπειών της ONE και ο κίνδυνος των μεγάλων δυσαναλογιών σε συγκεκριμένες περιπτώσεις υπονοούν την ανάγκη ύπαρξης ενός "προληπτικού" κινήτρου για συντονισμό των διαπραγματεύσεων. Ήα είναι πολύ πιο εύκολο να επιτευχθεί συντονισμένη συγκρότηση των μισθών σε περιόδους κρίσης, εάν υπάρχει και κάποιο επίπεδο συντονισμού υπό πιο φυσιολογικές συνθήκες. Το γεγονός αυτό, μπορεί να δημιουργήσει ένα κίνητρο συντονισμού των διαπραγματεύσεων το οποίο θα εκλαμβάνεται ως ένα μέτρο επιφυλακής και ετοιμότητας για το μέλλον.

Ένα τέτοιο παράδειγμα, αποτελεί το σύστημα χρηματοδότησης των επιδομάτων ανεργίας και των συντάξεων το οποίο εφαρμόστηκε στη Φιλανδία το 1997 μετά από συμφωνία μεταξύ των κεντρικών οργανώσεων της αγοράς εργασίας. Σύμφωνα με αυτό το σύστημα, τα επιδόματα ανεργίας και οι συντάξεις χρηματοδοτούνται σε μεγάλο βαθμό από τις εισφορές των εργοδοτών οι οποίες αποτελούν αντικείμενο διαπραγμάτευσης μεταξύ των οργανώσεων των τελευταίων (εργοδοτών) και των εργατικών σωματείων. Πιο συγκεκριμένα, η λογική αυτού του συστήματος είναι να αυξηθούν αυτές οι διαπραγματεύσιμες εισφορές των εργοδοτών, όταν η οικονομία ευημερεί, σε ένα επίπεδο που να υπερβαίνει τα χρήματα που απαιτούνται για την πληρωμή των επιδομάτων ανεργίας και των συντάξεων. Οι επιπλέον αυτές εισπράξεις τοποθετούνται σε ταμεία και προορίζονται να χρησιμοποιηθούν σε περιόδους ύφεσης της οικονομίας ώστε να αποφευχθεί η αύξηση των έισφορών την περίοδο που τα επίπεδα απασχόλησης πέφτουν. Δηλαδή, το σύστημα αυτό έχει επινοηθεί ώστε να αποφεύγονται οι μεταβολές στο ύψος των εισφορών (ανάλογα με τη φάση της οικονομίας) και κατ' επέκταση στα μισθολογικά κόστη, οι οποίες τείνουν να επιδεινώσουν τις διακυμάνσεις των επιπέδων απασχόλησης και παραγωγής.

3. ONE και Επίπεδα Ισορροπίας των Πραγματικών Μισθών και της Απασχόλησης Δεδομένων των Διαπραγματευτικών Θεσμών στην Αγορά Εργασίας

A. Ολοκλήρωση της Αγοράς Αγαθών

Ένας μηχανισμός επεξήγησης του πώς η ONE μπορεί να επηρεάσει τα επίπεδα ισορροπίας των πραγματικών μισθών και της απασχόλησης είναι μέσω της προώθησης της ολοκλήρωσης της αγοράς αγαθών στην οποία υπαινίσσεται πως οδηγεί. Η λογική του επιχειρήματος αυτού έχει ως εξής: ένας λόγος για τον οποίο θεωρείται ότι η νομισματική ενοποίηση θα αυξήσει την ολοκλήρωση της αγοράς αγαθών και κατ' επέκταση τον ανταγωνισμό είναι ότι το κοινό νόμισμα μειώνει τόσο τα κόστη συναλλαγής όσο και τον συναλλαγματικό κίνδυνο που υπάρχει με τις διεθνείς πληρωμές κι έτσι οδηγεί σε περισσότερο εμπόριο και ξένες άμεσες επενδύσεις. Ένας άλλος λόγος είναι ότι το κοινό νόμισμα διευκολύνει τη σύγκριση των διεθνών τιμών. Κατά συνέπεια, η ζήτηση των αγαθών γίνεται περισσότερο ελαστική ως προς τις τιμές πράγμα που -σύμφωνα με τους Layard et al.(1991) και Nickell et al.(1994)- επηρεάζει τις αγορές εργασίας με δύο τρόπους. Πρώτον, η περισσότερο ελαστική ζήτηση των αγαθών ως προς τις τιμές σημαίνει ότι η ζήτηση εργασίας γίνεται περισσότερο ελαστική ως προς τους μισθούς κάτι που ασκεί πιέσεις (προς τα κάτω) στους πραγματικούς μισθούς. Δεύτερον, η περισσότερο ελαστική ζήτηση αγαθών ως προς τις τιμές σημαίνει ότι οι επιχειρήσεις θα μειώσουν τις αυξήσεις στα οριακά κόστη, αυξάνοντας κατ' αυτόν τον τρόπο τα επίπεδα παραγωγής και απασχόλησης δεδομένων των πραγματικών μισθών. Θεωρητικά δηλαδή, βάσει αυτών των μηχανισμών, η επίδραση της ONE στο επίπεδο ισορροπίας των πραγματικών μισθών είναι ασαφής. Αυτό, όμως, δεν ισχύει στην περίπτωση της απασχόλησης ισορροπίας η οποία αυξάνει.

Όμως, για καλύτερη αξιολόγηση των ανωτέρω αποτελεσμάτων θα πρέπει να εξεταστούν εκτενέστερα όλοι οι σύνδεσμοι της αλυσίδας: ONE→ολοκλήρωση της αγοράς αγαθών→ανταγωνισμός στην αγορά αγαθών→μισθοί και απασχόληση.

Εξετάζοντας τον πρώτο σύνδεσμο (ONE→ολοκλήρωση της αγοράς αγαθών) εστιάζουμε το ενδιαφέρον στο να μάθουμε κατά πόσο η διαδικασία της αυξανόμενης ολοκλήρωσης της διεθνούς αγοράς αγαθών επηρεάζονται από το κοινό νόμισμα

Τόσο οι θεωρητικές όσο και οι εμπειρικές έρευνες δίνουν ασαφή αποτελέσματα. Πιο συγκεκριμένα, θεωρητικά κανένας δεν αποκλείει ότι οι μεταβολές της συναλλαγματικής ισοτιμίας θα μπορούσαν να οδηγήσουν σε περισσότερο εμπόριο και ξένες άμεσες επενδύσεις καθώς πιθανολογείται ότι η αβεβαιότητα της συναλλαγματικής ισοτιμίας αυξάνει την αναμενόμενη οριακή απόδοση αυτών των δραστηριοτήτων²⁷ (εμπορίου και ξένων άμεσων επενδύσεων). Όσον αφορά τις εμπειρικές μελέτες, αυτές δείχνουν ότι οι μειωμένες διακυμάνσεις της συναλλαγματικής ισοτιμίας αυξάνουν το εμπόριο. Επομένως, είναι κατανοητό ότι ένα κοινό νόμισμα το οποίο εξαλείφει τον συναλλαγματικό κίνδυνο, σε ότι έχει να κάνει με το εμπόριο, πιθανότατα να έχει πολύ πιο μεγάλες επιπτώσεις από μια μείωση της μεταβλητότητας της συναλλαγματικής ισοτιμίας μεταξύ διαφορετικών νομισμάτων (Rose και Van Wincoop, 2001).

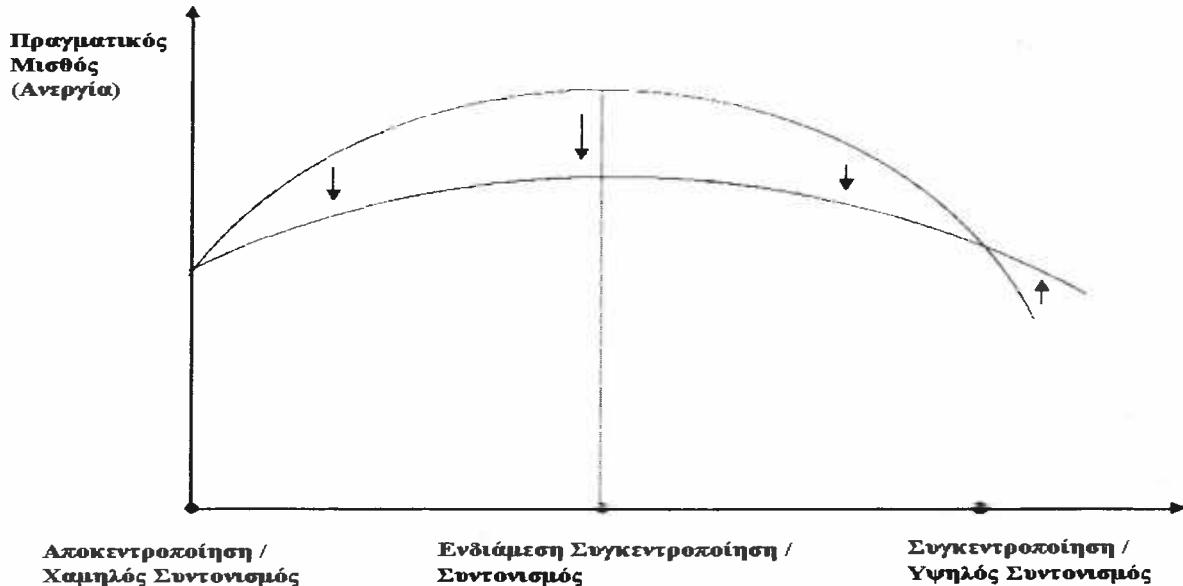
Όσον αφορά τον δεύτερο σύνδεσμο της αλυσίδας, δεν είναι απαραίτητο η μεγαλύτερη ολοκλήρωση της αγοράς αγαθών να συνεπάγεται και περισσότερο ανταγωνισμό. Σύμφωνα με τον Calmfors (2001a), το άνοιγμα των εγχώριων αγορών μπορεί να βοηθήσει τις μεγάλες πολυεθνικές επιχειρήσεις να επεκταθούν, το οποίο μακροπρόθεσμα μπορεί να μειώσει το επίπεδο του ανταγωνισμού στις εθνικές αγορές αγαθών. Ήα πρέπει, επίσης, να σημειωθεί ότι σύμφωνα με πρόσφατη μελέτη (Nicoletti et al, 2001), η σύγκλιση των τιμών δε φαίνεται να ήταν σημαντικά πιο ισχυρή μεταξύ των χωρών της Ε.Ε που κατάφεραν να σταθεροποιήσουν τις μεταξύ τους συναλλαγματικές ισοτιμίες (Αυστρία, Βέλγιο, Γερμανία, Λουξεμβούργο και Κάτω Χώρες) απ' ότι μεταξύ των χωρών της Ε.Ε γενικότερα. Παρ' όλα αυτά, η ολοκλήρωση της αγοράς αγαθών με την έννοια της επέκτασης των Ευρωπαϊκών πολυεθνικών επιχειρήσεων, μπορεί να δημιουργήσει κίνητρα για έλεγχο ή και μείωση των μισθών, καθώς αυτές οι επιχειρήσεις μπορούν κάλλιστα να απειλήσουν για μετεγκατάσταση της παραγωγής σε μονάδες άλλων χωρών στην περίπτωση που ασκούνται πιέσεις για τους μισθούς σε συγκεκριμένους τομείς παραγωγής.

Τέλος, όσον αφορά τον τελευταίο σύνδεσμο μεταξύ του επιπέδου ανταγωνισμού της αγοράς αγαθών και των μισθών, σύμφωνα με τις μελέτες, καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι η ισχύς αυτού του συνδέσμου εξαρτάται από τον βαθμό του εθνικού συντονισμού κατά τη διαπραγμάτευση των μισθών. Στην περίπτωση που υπάρχει κυρτή σχέση μεταξύ ενός ενδιάμεσου επιπέδου συντονισμού (διαπραγμάτευση σε

²⁷ Αυτό ισχύει εάν η απόδοση είναι κυρτή συνάρτηση της συναλλαγματικής ισοτιμίας.

επίπεδο επιχείρησης) και του συνολικού επιπέδου των πραγματικών μισθών, είναι κοινώς αποδεκτό μεταξύ των οικονομολόγων, ότι η κυρτότητα αυτή μπορεί να εξιμαλυνθεί με τον αυξημένο ξένο ανταγωνισμό στην αγορά αγαθών. Αυτό περιγράφεται και από το σχήμα 1.

Σχήμα 1: Η Επίδραση του Αυξημένου Ξένου Ανταγωνισμού



Πιο συγκεκριμένα, η ανάλυση έχει ως εξής: τα κίνητρα για μείωση των μισθών είναι ισχυρά τόσο σε χαμηλά όσο και σε υψηλά επίπεδα εθνικού συντονισμού (λόγω του ανταγωνισμού μεταξύ των εγχώριων επιχειρήσεων στην πρώτη περίπτωση και της εσωτερικοποίησης των αρνητικών εξωτερικοτήτων²⁸ από τις αυξήσεις των μισθών στη δεύτερη), που σημαίνει ότι ο αυξημένος ανταγωνισμός στην αγορά αγαθών δεν κάνει και τόσο μεγάλη διαφορά. Θα κάνει, όμως, μεγάλη διαφορά στην περίπτωση των διαπραγματεύσεων όπου τα κίνητρα για περιορισμό των μισθών μειώνονται λόγω του ότι όλοι οι εγχώριοι ανταγωνιστές εκτίθενται σε παρόμοιες αυξήσεις μισθών. Επομένως, από τη στιγμή που η -σε επιχειρησιακό επίπεδο- διαπραγμάτευση είναι η κυρίαρχη μορφή διαπραγμάτευσης των μισθών στις Ευρωπαϊκές χώρες, ο αυξημένος ανταγωνισμός στην αγορά αγαθών από άλλες χώρες της Ε.Ε ενδεχομένως να έχει μεγάλες συνέπειες.

²⁸ Οι αρνητικές εξωτερικότητες των αυξήσεων των μισθών περιλαμβάνουν ένα υψηλότερο συνολικό επίπεδο τιμών, μια χαμηλότερη φορολογική βάση, υψηλότερες δαπάνες για τα επιδόματα ανεργίας και υψηλότερο συνολικό επίπεδο ανεργίας.

Συνοψίζοντας, λαμβάνοντας υπόψη τα παραπάνω επιχειρήματα, είναι δύσκολο -βάσει αυτού του μηχανισμού- να καταλήξουμε σε συγκεκριμένα συμπεράσματα για τη σημαντικότητα των δεσμών μεταξύ της ONE, της ολοκλήρωσης, του ανταγωνισμού στην αγορά αγαθών και της διαπραγμάτευσης των μισθών.

Β. Αλληλεπίδραση μεταξύ Νομισματικής Πολιτικής και Διαπραγμάτευσης των Μισθών

Ένας άλλος -πιο κατάλληλος ίσως- μηχανισμός επεξήγησης του τρόπου με τον οποίο η ONE μπορεί να επηρεάσει τα επίπεδα ισορροπίας των πραγματικών μισθών και της απασχόλησης είναι μέσω της αλλαγής στην αλληλεπίδραση μεταξύ νομισματικής πολιτικής και διαπραγμάτευσης των μισθών. Σημείο έναρξης εδώ είναι ότι οι φορείς που θέτουν συντονισμένα τους μισθούς θα δράσουν στρατηγικά και θα λάβουν υπόψη τους τις αναμενόμενες αντιδράσεις (όσον αφορά τη νομισματική πολιτική) των κεντρικών τραπεζών στους συμφωνηθέντες μισθούς. Δύο μέθοδοι ανάλυσης έχουν μελετηθεί στα πλαίσια αυτού του μηχανισμού. Η πρώτη εστιάζει την προσοχή της στην ύπαρξη ενός μεροληπτικού σφάλματος πληθωρισμού το οποίο μπορεί τα εργατικά σωματεία να θέλουν να επηρεάσουν. Η δεύτερη μέθοδος ασχολείται με το πώς οι ανταποκρίσεις της κεντρικής τράπεζας στον πληθωρισμό θα επηρεάσουν τα κόστη των αυξημένων μισθών.

Σημείο έναρξης όσον αφορά την πρώτη μέθοδο ανάλυσης, η οποία αναφέρεται στην ύπαρξη μεροληπτικού σφάλματος πληθωρισμού και στηρίζεται στο υπόδειγμα των Barro και Gordon για το οποίο κάποια πράγματα έχουν ήδη αναφερθεί στο δεύτερο κεφάλαιο, είναι ότι οι φορείς που θέτουν τους μισθούς σε μια οικονομία με συντονισμένες διαπραγματεύσεις των μισθών και ευέλικτη συναλλαγματική ισοτιμία θα συνειδητοποιήσουν ότι μπορούν να επηρεάσουν το μεροληπτικό σφάλμα πληθωρισμού μέσω των αποφάσεών τους για τους πραγματικούς μισθούς καθώς αυτές επηρεάζουν το φυσικό ποσοστό ανεργίας. Επομένως, αν τα εργατικά σωματεία (πέραν των πραγματικών μισθών και της απασχόλησης) ενδιαφέρονται για τον πληθωρισμό, έχουν ένα κίνητρο να συμβιβαστούν όσον αφορά τους αντικειμενικούς τους στόχους για το ύψος των πραγματικών μισθών ώστε να μειώσουν το φυσικό ποσοστό ανεργίας καθώς κάτι τέτοιο παρακινεί την κεντρική τράπεζα να συνεχίσει μια πολιτική που οδηγεί σε χαμηλότερο πληθωρισμό.

τέτοιου είδους αλληλεπίδραση μεταξύ των φορέων που καθορίζουν τους μισθούς και της κεντρικής τράπεζας δίνει ένα κίνητρο για περιορισμό των μισθών, σε μια οικονομία όπου η εθνική κεντρική τράπεζα μπορεί να ελέγχει τη νομισματική πολιτική. Αυτό το κίνητρο όμως χάνεται όταν η χώρα συμμετέχει στην ONE καθώς οι εθνικοί φορείς καθορισμού των μισθών, ακόμα κι αν υπάρχει συντονισμός μεταξύ τους σε εθνικό επίπεδο, είναι πολύ μικροί σχετικά με την EKT για να επηρεάσουν τη συμπεριφορά της. Για τον λόγο αυτό, οι πραγματικοί μισθοί πρέπει να γίνουν υψηλότεροι εντός της ONE απ' ότι εκτός αυτής.

Σύμφωνα με τη δεύτερη αυτή προσέγγιση (Corricelli et al., 2000), τα εργατικά σωματεία θέτουν τους μισθούς προσπαθώντας να βρουν την ισορροπία μεταξύ της αύξησης των πραγματικών μισθών και της μείωσης της ανεργίας, χωρίς όμως να ενδιαφέρονται για τον πληθωρισμό από μόνο του. Η συμπεριφορά της κεντρικής τράπεζας, στην περίπτωση αυτή, είναι σημαντική γιατί μπορεί να επηρεάσει αυτή την προσπάθεια ισορρόπησης. Θέτοντας το διαφορετικά, τα κίνητρα για περιορισμό των μισθών εξαρτώνται από την ελαστικότητα της ζήτησης εργασίας ως προς τους μισθούς. Εάν τα εργατικά σωματεία, με συντονισμένη διαπραγμάτευση των μισθών, αντιληφθούν ότι οι αυξήσεις των μισθών που απειλούν το στόχο της κεντρικής τράπεζας για σταθεροποίηση των τιμών θα προκαλέσουν μια αύξηση των επιτοκίων, τότε πρέπει να υπολογίζουν σε μια μεγαλύτερη πτώση στην απασχόληση στην περίπτωση αύξησης των μισθών. Επομένως, υπάρχει ένα επιπλέον κίνητρο για περιορισμό των μισθών εκτός της ONE, καθώς η πολιτική της κεντρικής τράπεζας λειτουργεί ως εμπόδιο στις αυξήσεις των μισθών. Όμως, εντός της ONE οι φορείς που -αν και συντονισμένα- θέτουν τους μισθούς σε εθνικό επίπεδο, θα είναι τόσος μικροί (ανίσχυροι) σχετικά με την EKT που δε θα μπορέσουν να προβλέψουν οποιαδήποτε ανταπόκριση των επιτοκίων στις ενέργειές τους σχετικά με τους μισθούς. Επομένως, βάσει και αυτής της προσέγγισης του δεύτερου μηχανισμού επεξήγησης του τρόπου με τον οποίο η ONE επηρεάζει τα επίπεδα ισορροπίας των πραγματικών μισθών και της απασχόλησης (αλλαγή στην αλληλεπίδραση νομισματικής πολιτικής και διαπραγμάτευσης των μισθών), καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι η συμμετοχή στην ONE εξασθενεί τα κίνητρα για περιορισμό των πραγματικών μισθών²⁹.

²⁹ Το συμπέρασμα αυτό ισχύει για τις περισσότερες χώρες-κατά μέσο όρο. Οι συνέπειες όμως της συμμετοχής μιας χώρας στην ONE εξαρτώνται και από το εναλλακτικό καθεστώς νομισματικής πολιτικής που θα επικρατούσε σε μια χώρα αν δεν ήταν μέλος της ONE. Έτσι,

Παρ' όλο όμως που και οι δύο αυτές προσεγγίσεις οδηγούν στο συμπέρασμα ότι η ONE εξασθενεί τα κίνητρα για περιορισμό των μισθών, ο τρόπος αιτιολόγησης, σύμφωνα με τον Calmfors (2001b), δεν είναι εξίσου αληθοφανής. Πιο συγκεκριμένα, θα έπρεπε να είμαστε πιο "σκεπτικιστές" με την πρώτη προσέγγιση που έχει να κάνει με την ύπαρξη του μεροληπτικού σφάλματος πληθωρισμού καθώς αυτή υπονοεί μια κατάσταση όπου η τυπική συμπεριφορά των εργατικών συνδικάτων είναι να παροτρύνουν τις -επιρρεπείς στον πληθωρισμό- κεντρικές τράπεζες να σφίξουν τη νομισματική πολιτική τους, ώστε τα σωματεία να έχουν λιγότερη ανάγκη συμβιβασμού σε ότι αφορά τους στόχους τους για τους πραγματικούς μισθούς. Κάτι τέτοιο όμως δεν ισχύει σε μεγάλο βαθμό σε μια κατάσταση όπου οι ανεξάρτητες κεντρικές τράπεζες εστιάζουν το ενδιαφέρον τους στον πρωταρχικό τους στόχο που είναι η σταθερότητα των τιμών.

Όσον αφορά την αιτιολόγηση της δεύτερης προσέγγισης, είναι πιο αληθοφανής καθώς σχετίζεται με τους παραδοσιακούς ρόλους των εργατικών σωματείων και των κεντρικών τραπεζών.

Γ. Διεξαγωγή Συμπερασμάτων

Συνοψίζοντας, μέχρι τώρα, καταλήξαμε στο συμπέρασμα ότι τόσο η ανάγκη για μεγαλύτερη ευελιξία των ονομαστικών μισθών όσο και η τάση για υψηλότερο φυσικό επίπεδο ανεργίας που υπάρχει λόγω της αλλαγής στην αλληλεπίδραση μεταξύ νομισματικής πολιτικής και διαπραγμάτευσης των μισθών εξηγούν γιατί η ONE μπορεί να προωθήσει τον εθνικό συντονισμό κατά τη διαδικασία διαπραγμάτευσης των μισθών.

Τα κίνητρα, όμως, για εθνικό συντονισμό κατά τη διάρκεια διαπραγμάτευσης των μισθών είναι πιθανόν να διαφέρουν μεταξύ των φορέων που εμπλέκονται στον καθορισμό τους. Για παράδειγμα, οι κυβερνήσεις πρέπει να είναι αυτές που ενδιαφέρονται πιο πολύ να βρουν ένα υποκατάστατο για το χαμένο εργαλείο πολιτικής τους (μη δυνατότητα άσκησης νομισματικής πολιτικής). Τα κίνητρα

παράδειγμα, το συμπέρασμα αυτό θα ήταν το ακριβώς αντίθετο για μια χώρα όπως η Ιταλία. Εάν δηλαδή, η εναλλακτική επιλογή στη συμμετοχή στην ONE είναι η άσκηση μιας ήπιας μορφής νομισματικής πολιτικής, όπου η κεντρική τράπεζα αναμένεται τελικά να αντιδράσει στις πληθωριστικές αυξήσεις των μισθών με μια συγκαταβατική πολιτική, τότε η συμμετοχή στην ONE θα αύξανε τα κίνητρα για περιορισμό των μισθών. Παραπλήσια θα μπορούσαν να είναι τα αποτελέσματα και για τη Φιλανδία που έχει μακρά ιστορία στις υποτιμήσεις κατά τη μεταπολεμική περίοδο.

δηλαδή γι' αυτές -όσον αφορά τον εθνικό συντονισμό διαπραγμάτευσης των μισθών- είναι ισχυρά. Οι εργοδότες, από την άλλη πλευρά, ίσως να ενδιαφέρονται λιγότερο, καθώς είναι πιθανόν να θεωρούν την αποκεντροποίηση ως τη βέλτιστη λύση για την διαπραγμάτευση των μισθών. Ταυτόχρονα, όμως, μπορεί να βλέπουν με καλύτερο μάτι τα οφέλη που προκύπτουν από τον περιορισμό των μισθών μέσω του συντονισμού απ' ότι μέσω μιας μακράς και αβέβαιης διαδικασίας μεταρρύθμισης των αγορών εργασίας που συνεπάγεται και σοβαρές πολιτικές διαμάχες. Τέλος, ο περιορισμός των ονομαστικών μισθών μπορεί να δημιουργήσει αντιδράσεις στους κόλπους των εργατικών συνδικάτων στην περίπτωση που θεωρούν πως χάνονται έδαφος σε σχέση με τους εργοδότες.

4. ΟΝΕ και Θεσμοί Διαπραγμάτευσης των Μισθών

A. Η Τελική Κατάρρευση του Εθνικού Συντονισμού και η Στροφή προς την Αποκεντροποίηση της Διαπραγμάτευσης των Μισθών

Ακόμα κι αν η ΟΝΕ είναι πιθανό, όπως έχει ήδη επιχειρηματολογηθεί, να προάγει τον εθνικό συντονισμό κατά τη διαπραγμάτευση των μισθών, τα κίνητρα αυτά φαίνεται να είναι ασθενέστερα από την στιγμή που η ΟΝΕ έχει υλοποιηθεί σε σχέση με την περίοδο πριν τον σχηματισμό αυτής όπου οι χώρες προσπαθούν να εναρμονίσουν τις οικονομίες τους με τα κριτήρια σύγκλισης στην ΟΝΕ ώστε να χουν τη δυνατότητα να γίνουν μέλος αυτής.

Πλέον, σύμφωνα με τον Calmfors (2001b), εμπειρικές μελέτες δείχνουν πως υπάρχει μια τάση προς την αποκεντροποίηση κατά τη διαδικασία διαπραγμάτευσης των μισθών και πως οι συνεχόμενες δομικές αλλαγές που οδηγούν προς αυτήν την κατεύθυνση μπορεί τελικά να ξεπεράσουν τις δυνάμεις που προάγουν τον συντονισμό κατά τη διαπραγμάτευση των μισθών. Εάν οι επίσημες συμβάσεις για τους μισθούς συνάπτονται ολοένα και περισσότερο σε πιο αποκεντρωτικά επίπεδα, τα κόστη του συντονισμού των διαπραγματεύσεων αυξάνονται και από τη στιγμή που τα χαμηλότερα επίπεδα οργάνωσης σχετίζονται με χαμηλότερη κάλυψη από τις συλλογικές συμβάσεις, τα πλεονεκτήματα του συντονισμού θα μειώνονται σταδιακά. Αυτό, σύμφωνα με τους Holden και Raaum(1991), θα συμβαίνει γιατί ο συντονισμός των συμβάσεων των εργατικών σωματείων παράγει πιο ευγοϊκά

αποτελέσματα όσο πιο πολλοί είναι οι εργαζόμενοι που περικλείονται καθώς ο βαθμός εσωτερικοποίησης των εξωτερικοτήτων, στην περίπτωση αυτή, είναι μεγαλύτερος. Επιπρόσθετα, η χαμηλότερη συμμετοχή στα σωματεία σημαίνει ότι η νομοθεσία για τις συμβάσεις περιορισμού των μισθών μειώνεται όπως επίσης και τα κίνητρα τήρησής της από αυτούς.

Αυτές οι απόψεις υπονοούν ότι ο συντονισμός των διαπραγματεύσεων μέσω των κοινωνικών συμβάσεων και των συναινετικών κανόνων είναι πιθανό να φέρει αποτελέσματα μέχρι ένα σημείο. Πιο συγκεκριμένα, αυτός ο συντονισμός θα είναι μάλλον ολοένα και πιο δύσκολο να διατηρηθεί μακροπρόθεσμα. Επομένως, ο εθνικός συντονισμός των διαπραγματεύσεων εκτός της ΟΝΕ πιθανόν να εκφράζει μόνο μια μεταβατική φάση (για τα επόμενα 10-15 χρόνια) και τελικά να καταρρεύσει. Είναι δύσκολο, όμως, να προβλέψουμε πώς θα συμβεί αυτή η μετάβαση. Μια εκδοχή είναι ότι οι προσπάθειες για εθνικό συντονισμό γίνονται όλο και λιγότερο αποτελεσματικές και τελικά εξασθενούν. Ένα άλλο ενδεχόμενο είναι μέσω της πρόκλησης που δέχονται οι κυβερνήσεις να πάρουν πιο δραστικά μέτρα για την κατακράτηση των μισθών λόγω της αποτυχίας των σωματείων να χειριστούν τους περιορισμούς των μισθών σε περιόδους μακροοικονομικής κρίσης. Μια άλλη εκδοχή, τέλος, είναι οι πιο άμεσες κυβερνητικές παρεμβάσεις στη διαδικασία καθορισμού των μισθών. Αυτές οι προσπάθειες, όμως, φαίνεται πως τελικά θα αποτύχουν είτε γιατί δεν μπορούν να επιβληθούν είτε γιατί επιβάλλουν αναποτελεσματικές ακαμψίες που έχουν να κάνουν με τους σχετικούς μισθούς. Μπορούν όμως να οδηγήσουν και σε σοβαρές πολιτικές και κοινωνικές διαμάχες μέχρις ότου εγκαταλειφθούν.

Β. Οικονομικές Συνέπειες της Στροφής προς την Αποκεντρωτική Διαπραγμάτευση των Μισθών

Η τάση που έχει παρατηρηθεί για στροφή προς πιο αποκεντρωτικούς μηχανισμούς καθορισμού των μισθών μακροπρόθεσμα, έχει κάποιες μακροοικονομικές συνέπειες. Έτσι, μια πιθανή συνέπεια σύμφωνα με τον Calmfors (2001b), λαμβάνοντας υπόψη και την ανάλυση της ενότητας 2 που έχει προηγηθεί, είναι ότι η ευελιξία των ονομαστικών μισθών θα μειωθεί, κάτι που θα έχει

δυσμενείς συνέπειες σε ότι αφορά την δυνατότητα των χωρών να τα βγάλουν πέρα με ασύμμετρα σοκ εντός της ΟΝΕ.

Επίσης, ένα άλλο ζήτημα που θα πρέπει να εξεταστεί είναι οι επιπτώσεις που έχει αυτή η στροφή στα επίπεδα ισορροπίας των πραγματικών μισθών και της απασχόλησης. Ένας αξιόλογος αριθμός εμπειρικών μελετών που έγιναν στις χώρες του ΟΟΣΑ (π.χ από τους Layard et al., 1991; Zetterberg, 1993; Bleaney, 1996; Scarpetta, 1996; Elmeskov et al., 1998; Nickell & Layard, 1999; Blanchard & Wolfers, 2000; Daveri & Tabellini, 2000) έχει εξετάσει τη σχέση μεταξύ του βαθμού συντονισμού των διαπραγματεύσεων και της ανεργίας. Οι μισές από αυτές τις μελέτες έδειξαν ότι η σχέση αυτή είναι κυρτή και οι άλλες μισές ότι είναι μονότονη (με τον μεγαλύτερο συντονισμό να οδηγεί πάντοτε σε χαμηλότερο επίπεδο ανεργίας). Επομένως υπάρχει μια διαφωνία για την επίπτωση της στροφής από ένα μέτριο σε ένα χαμηλό επίπεδο συντονισμού. Όμως και οι δύο αυτές "ομάδες" μελετών συμφωνούν ότι ο υψηλός βαθμός συντονισμού κατά τις διαπραγματεύσεις φαίνεται να οδηγεί σε πολύ χαμηλότερη ανεργία σε σχέση με τον αποκεντρωτικό μηχανισμό καθορισμού των μισθών. Πιο συγκεκριμένα, στις μελέτες με κυρτή σχέση μεταξύ του βαθμού συντονισμού των διαπραγματεύσεων και της ανεργίας, η ανεργία είναι κατά μέσο όρο -ceteris paribus- 4,9 ποσοστιαίες μονάδες χαμηλότερη υπό καθεστώς υψηλού συντονισμού των διαπραγματεύσεων απ' ότι σε καθεστώς αποκεντρωτικής διαπραγμάτευσης των μισθών. Είναι, όμως, 7,1 ποσοστιαίες μονάδες χαμηλότερη στις μελέτες που η παραπάνω σχέση είναι μονότονη.³⁰

Εάν δεχτούμε αβίαστα τα συμπεράσματα των μελετών αυτών, συνειδητοποιούμε ότι στην ουσία υπονοούν ότι μακροχρόνια η στροφή από την συγκεντροποίηση (υψηλός συντονισμός) στην αποκεντροποίηση των διαπραγματεύσεων θα σημαίνει -δεδομένων όλων των άλλων παραγόντων- σημαντικά πιο υψηλά επίπεδα ανεργίας. Παρ' όλα αυτά όμως, οι άλλοι παράγοντες δε θα παραμείνουν σταθεροί καθώς η μείωση του συντονισμού κατά τη διαδικασία των διαπραγματεύσεων σχετίζεται, σύμφωνα με τον Calmfors, με παράγοντες όπως τον αυξημένο διεθνή ανταγωνισμό και την αυξημένη κινητικότητα κεφαλαίων, που από μόνοι τους είναι πιθανό να έχουν άμεσες επιπτώσεις προς την κατεύθυνση μείωσης των μισθών επιπρόσθετα με τις επιπτώσεις που προκύπτουν μέσω των αλλαγών στον βαθμό συντονισμού των

³⁰ Για εκτενέστερη ανάλυση βλ. Calmfors, L. (2001b) "Wages and Wage-Bargaining Institutions in the EMU - A Survey of the Issues" Seminar Paper 690, Institute for International Economic Studies, Table 3.



διαπραγματεύσεων. Επιπλέον, οι παράγοντες αυτοί μπορεί να διευκολύνουν -προς την κατεύθυνση προώθησης της απασχόλησης- τις μεταρρυθμίσεις στην αγορά εργασίας που έχουν να κάνουν με τα επιδόματα ανεργίας, τη νομοθεσία για την προστασία της απασχόλησης, το φορολογικό σύστημα κλπ. Επομένως, καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι ακόμα κι αν οι επιπτώσεις μερικής ισορροπίας είναι πιθανότατα δυσμενείς (υψηλότερα επίπεδα ανεργίας), οι επιπτώσεις γενικής ισορροπίας του χαμηλότερου βαθμού συντονισμού των διαπραγματεύσεων στα επίπεδα της απασχόλησης παραμένουν ασαφείς.

5. Ανακεφαλαίωση

Στο κεφάλαιο αυτό μελετήσαμε το πώς η ONE μπορεί να επηρεάσει τη διαδικασία διαπραγμάτευσης των μισθών. Έτσι, εάν -όπως πιθανολογείται- τα κίνητρα για ευελιξία των ονομαστικών μισθών είναι ισχυρότερα όταν τα ασύμμετρα μακροοικονομικά σοκ δεν μπορούν πλέον να αντικρουστούν από την άσκηση εθνικών νομισματικών πολιτικών (λόγω συμμετοχής στην ONE), τότε η ONE δημιουργεί ισχυρότερα κίνητρα για εθνικό συντονισμό των διαπραγματεύσεων απ' ότι σε κάθε άλλη περίπτωση (δηλαδή μη συμμετοχή της χώρας στην ONE).

Επίσης, είδαμε ότι η ONE μπορεί να επηρεάσει τα επίπεδα ισορροπίας των πραγματικών μισθών και της απασχόλησης μέσω τουλάχιστον δύο μηχανισμών. Έτσι, πιο συγκεκριμένα, στον βαθμό που το κοινό νόμισμα προωθεί τον ανταγωνισμό, η ONE τείνει να αυξήσει την απασχόληση. Είναι, όμως, δύσκολο -βάσει αυτού του μηχανισμού- να κρίνουμε εάν το αποτέλεσμα αυτό θα είναι σημαντικό ποσοτικά ή όχι. Για τον λόγο αυτό επεκτείναμε την ανάλυση στην περιγραφή ενός άλλου μηχανισμού που βασίζεται στην αλλαγή της αλληλεπίδρασης μεταξύ νομισματικής πολιτικής και προσδιορισμού των μισθών, η οποία υπονοείται από την ONE. Έτσι, σύμφωνα με τον μηχανισμό αυτό, η ONE είναι πιθανόν να αυξήσει την πίεση στους μισθούς και να μειώσει για τον λόγο αυτό το επίπεδο της απασχόλησης ισορροπίας. Και στην περίπτωση αυτή, θα υπάρχουν ισχυρότερα κίνητρα για εθνικό συντονισμό των διαπραγματεύσεων.

Επομένως, καταλήξαμε στο συμπέρασμα ότι η νομισματική ενοποίηση θα προωθήσει κατά πάσα πιθανότητα τον εθνικό συντονισμό των διαπραγματεύσεων. Ο συντονισμός αυτός είναι πιθανό να πάρει τη μορφή σχηματισμού συναινετικών

κανόνων και διαφόρων κοινωνικών συμβάσεων που θα παίζουν σημαντικό ρόλο σε πολλές χώρες -μεσοπρόθεσμα (για τα επόμενα 10-15 χρόνια). Μακροπρόθεσμα, όμως, αναμένεται να κυριαρχήσουν κάποιες άλλες δυνάμεις που θα κινούνται προς την κατεύθυνση αποκεντροποίησης των διαπραγματεύσεων και πιθανολογείται πως θα οδηγήσουν στην κατάρρευση του εθνικού συντονισμού αυτών. Αυτή η αλλαγή μπορεί να συμβεί σχετικά ομαλά αλλά μπορεί και να ενέχει σημαντικές πολιτικές και κοινωνικές διαμάχες στην περίπτωση που οι μακροοικονομικές κρίσεις παρακινούν τις κυβερνήσεις να παρεμβαίνουν πιο άμεσα στον καθορισμό των μισθών.

Τέλος, όσον αφορά τις μακροοικονομικές συνέπειες αυτής της μακροπρόθεσμης εξέλιξης προς πιο αποκεντρωτικούς μηχανισμούς καθορισμού των μισθών, υπάρχει ένδειξη ότι η ευελιξία των ονομαστικών μισθών θα μειωθεί³¹. Το πώς θα επηρεαστούν τα επίπεδα ισορροπίας των πραγματικών μισθών και της απασχόλησης είναι λιγότερο ξεκάθαρο. Οι διαθέσιμες εμπειρικές μελέτες διαφωνούν όσον αφορά τα πιθανά αποτελέσματα της στροφής από μετρίου επιπέδου συντονισμού των διαπραγματεύσεων σε τελείως αποκεντρωτικό μηχανισμό. Συμφωνούν, όμως, στο ότι ο αποκεντρωτικός μηχανισμός καθορισμού των μισθών σχετίζεται κατά πάσα πιθανότητα με πολύ πιο υψηλή ανεργία από ότι ο συγκεντρωτικός (υψηλός συντονισμός). Αυτό όμως είναι ένα μερικής-ισορροπίας συμπέρασμα καθώς δε λαμβάνει υπόψη του ότι οι παράγοντες που κινούν τη διαδικασία αποκεντροποίησης είναι πιθανόν να έχουν άμεσα αποτελέσματα προς την κατεύθυνση αύξησης της απασχόλησης εκτός από τα έμμεσά τους αποτελέσματα μέσω του βαθμού συντονισμού των διαπραγματεύσεων.

³¹ Βλ. την ανάλυση της ενότητας 2 του τρέχοντος κεφαλαίου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

ΣΥΝΟΛΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Όπως έχει ήδη ειπωθεί, η ONE είναι ένα ευφυές εγχείρημα των κρατών-μελών της Ε.Ε ενάντια στην παγκοσμιοποίηση και στην παντοδυναμία οικονομιών εκτός του Ευρωπαϊκού χώρου (Η.Π.Α, Ιαπωνία, ανερχόμενες ανατολικές οικονομίες). Για τον λόγο αυτό αξίζει η μελέτη των επιπτώσεών της σε διάφορους τομείς και μεγέθη της οικονομίας όπως τον πληθωρισμό, την ανεργία, τις δημόσιες δαπάνες-δημοσιονομική πολιτική, τον ανταγωνισμό, τις επενδύσεις κλπ. Στη συγκεκριμένη εργασία η προσοχή επικεντρώθηκε στη μελέτη των επιπτώσεων της ONE στην αγορά εργασίας.

Τα γενικά συμπεράσματα στα οποία -ύστερα από παράθεση επιχειρημάτων- καταλήξαμε είναι τα εξής:

Οσον αφορά τα κίνητρα για μεταρρύθμιση της αγοράς εργασίας που στόχο έχουν τη μείωση της ανεργίας, προβλέπεται πως στην περίπτωση ύπαρξης μεροληπτικού σφάλματος πληθωρισμού, η συμμετοχή στην ONE μειώνει αυτά τα κίνητρα. Έτσι, το φυσικό ποσοστό ανεργίας είναι υψηλότερο εντός της ONE απ' ότι εκτός αυτής. Αντίθετα, στην περίπτωση που το μεροληπτικό σφάλμα πληθωρισμού εξαλείφεται, τα κίνητρα για μεταρρύθμιση της αγοράς εργασίας ενθαρρύνονται περισσότερο με τη συμμετοχή της χώρας στην ONE απ' ότι με τη μη συμμετοχή της. Βέβαια, τα συμπεράσματα αυτά ισχύουν υπό την προϋπόθεση ότι η μεταρρύθμιση της αγοράς εργασίας γίνεται σε εθνικό επίπεδο και όχι έπειτα από συντονισμό μεταξύ των κρατών-μελών της Ν.Ε. Παρατηρήθηκε, επίσης, ότι τα κίνητρα για μεταρρύθμιση της αγοράς εργασίας επηρεάζονται από την ONE προς διαφορετικές κατευθύνσεις κάθε φορά, ανάλογα με τον τύπο της ακαμψίας με τον οποίο η οικονομία έρχεται αντιμέτωπη αλλά και τις κοινωνικές προτιμήσεις όσον αφορά τον πληθωρισμό, την ανεργία και τους πραγματικούς μισθούς. Τέλος, θεωρείται πως η ONE διευκολύνει (σε σχέση με την εναλλακτική επιλογή της μη συμμετοχής στην ONE) την εφαρμογή μεταρρύθμισης μικρού βεληνεκούς ενώ αντίθετα δυσκολεύει αναμφισβήτητα την επίτευξη μιας αρκετά μεγάλης μεταρρύθμισης.



Όσον αφορά τις ασυμμετρίες (διαφορετικές δομές ή διαφορετικοί βαθμοί ευελιξίας) στις αγορές εργασίας, θεωρείται πως η ύπαρξη αυτών των ασυμμετριών επηρεάζει όντως την πολιτική και τη συμπεριφορά των χωρών που ανήκουν σε μια N.E. Έχει διαπιστωθεί ότι είναι σχεδόν πάντα περισσότερο δαπανηρό για μια χώρα με αποκεντρωτική (πιο ευέλικτη) αγορά εργασίας να πρέπει να μοιραστεί τη N.E με μια άλλη χώρα που έχει μια περισσότερο συγκεντρωτική δομή όσον αφορά τον καθορισμό των μισθών καθώς υπάρχει μια τάση να μεταβιβάζεται στην πρώτη μέρος του μακροοικονομικού κόστους προσαρμογής που αντιμετωπίζει η δεύτερη χώρα -με την περισσότερο συγκεντρωτική δομή. Αντίθετα, χώρες με πιο άκαμπτες αγορές ευνοούνται από τη συνύπαρξή τους στη N.E με χώρες που έχουν πιο ευέλικτες αγορές εργασίας . Έτσι, οι χώρες με αποκεντρωτικό μηχανισμό καθορισμού των μισθών (ή με ευέλικτες αγορές εργασίας) δεν έχουν κανένα κίνητρο να διατηρήσουν αυτά τα χαρακτηριστικά τους από τη στιγμή που συνυπάρχουν με χώρες χαμηλότερης ευελιξίας αγορών. Αντίθετα, η ευημερία τους αυξάνει εάν μετακινηθούν προς πιο συγκεντρωτικές- λιγότερο ευέλικτες. Κάτι αντίστοιχο συμβαίνει και με χώρες με άκαμπτες αγορές εργασίας οι οποίες έχουν κίνητρο -όντας σε μια N.E- να παραμένουν άκαμπτες.

Τέλος, όσον αφορά τις επιπτώσεις της N.E στους μισθούς και τους θεσμούς διαπραγμάτευσης των μισθών, έχει παρατηρηθεί ότι η ONE δημιουργεί μεσοπρόθεσμα (για τα επόμενα 10-15 χρόνια) ισχυρότερα κίνητρα για εθνικό συντονισμό των διαπραγματεύσεων, απ' ότι στην περίπτωση μη συμμετοχής της χώρας στην ONE. Το πόσο ισχυρά είναι αυτά τα κίνητρα συνήθως διαφέρει ανάλογα με τους φορείς που εμπλέκονται στον καθορισμό τους (κυβερνήσεις, εργοδότες, εργατικά συνδικάτα). Η ONE μπορεί επίσης να επηρεάσει τα επίπεδα ισορροπίας των πραγματικών μισθών και της απασχόλησης. Έτσι, στο βαθμό που το κοινό νόμισμα προωθεί τον ανταγωνισμό, η ONE τείνει ν' αυξήσει την απασχόληση. Σύμφωνα όμως με άλλη προσέγγιση-μηχανισμό ανάλυσης, που βασίζεται στην αλλαγή της αλληλεπίδρασης μεταξύ της νομισματικής πολιτικής και του προσδιορισμού των μισθών, η ONE είναι πιθανόν ν' αυξήσει την πίεση στους μισθούς και να μειώσει, για τον λόγο αυτό, το επίπεδο της απασχόλησης ισορροπίας. Τέλος, μακροπρόθεσμα, αναμένεται η τελική κατάρρευση του εθνικού συντονισμού των διαπραγματεύσεων και η στροφή προς την αποκεντροποίηση της διαπραγμάτευσης των μισθών. Η μείωση της ευελιξίας των ονομαστικών μισθών θεωρείται μια από μακροοικονομικές συνέπειες αυτής της στροφής. Όσον αφορά

επίπεδα ισορροπίας των πραγματικών μισθών και της απασχόλησης, είναι λιγότερο ξεκάθαρο το πώς αυτά θα επηρεαστούν από τη συγκεκριμένη στροφή (δηλαδή από τη μετάβαση από το μέτριο επίπεδο συντονισμού των διαπραγματεύσεων σε τελείως αποκεντρωτικό μηχανισμό). Παρ' όλα αυτά, καταλήξαμε στο συμπέρασμα ότι κατά πάσα πιθανότητα ο αποκεντρωτικός μηχανισμός σχετίζεται με πολύ πιο υψηλά επίπεδα ανεργίας σε σχέση με τον συγκεντρωτικό, κάτι που όμως αποτελεί ένα μερικής ισορροπίας συμπέρασμα.

BIBLIOΓΡΑΦΙΑ

- Ball, L. (1987) "Externalities from Contract Length" *The American Economic Review*, Vol. 77
- Ball, L., N.G.Mankiw and D. Romer (1988) "The New Keynesian Economics and the Output Inflation Trade-off" *Brookings Papers on Economic Activity*, Vol. 1
- Ball, L. and D. Romer (1991) "Sticky Prices As Coordination Failure" *The American Economic Review*, Vol. 81
- Barro, R. and D.B.Gordon (1983a) "Rules, Discretion and Reputation in a Model of Monetary Policy" *Journal of Monetary Economics*, Vol.12, pp.101-121
- Barro, R. and D.B.Gordon (1983b) "A Positive Theory of Monetary Policy in a Natural Rate Model" *Journal of Political Economy*, Vol. 91, pp. 589-610
- Bean, C. (1998a) "The Interaction of Aggregate-Demand Policies and Labour Market Reform" *Swedish Economic Policy Review*, Vol. 5, pp.353-382
- Bean, C. (1998b) "Monetary Policy under EMU" *Oxford Review of Economic Policy*, Vol. 14, pp.41-53
- Bentolila, S. and G. Saint-Paul (2000) "Will EMU increase Eurosclerosis? "Discussion Paper 2423, Centre for Economic Policy Research
- Bewley, T.F. (1998)"Why Not Cut Pay?" *European Economic Review*, Vol. 42
- Blanchard, O. and L. Katz (1999) "Wage Dynamics: Reconciling Theory and Evidence" *The American Economic Review*, Vol. 89, pp. 69-74
- Blinder, A. (2000) "Central Bank Credibility: Why Do We Care? How Do We Build It? " *The American Economic Review*, Vol. 90, pp.1421-1431
- Calmfors, L. (1994) "Centralisation of Wage Bargaining and Macroeconomic Performance: A Survey" *OECD Economic Surveys*, Vol. 21, pp.159-191
- Calmfors, L., H. Flam, N. Gottfries, M. Jerneck, R. Lindahl, J. Haaland Matlary, C. Nordh Berntsson, E. Rabinowicz and A. Vredin (1997) "EMU-A Swedish Perspective" Dordrecht: Kluwer Academic Publishers
- Calmfors, L. (1998) "Macroeconomic Policy, Wage Setting and Employment – What Difference Does The EMU Make? " *Oxford Review of Economic Policy*, Vol. 14, pp.125-151
- Calmfors, L. (2001a) "Unemployment, Labour Market Reform and Monetary Union" *Journal of Labour Economics*, Vol. 19, No. 2, pp. 265-289
- Calmfors, L. (2001b) "Wages and Wage-Bargaining Institutions in the EMU - A Survey of the Issues" Seminar Paper 690, Institute for International Economic Studies
- Campolmi, A. and E. Faia (2006) "Cyclical Inflation Divergence and Different Labour Market Institution in the EMU" Working Paper Series 619, European Central Bank



Corricelli, F., A. Cukierman and A. Dalmazzo (2000) "Monetary Institutions, Monopolistic Competition, Unionised Labour Markets and Economic Performance" University of Sienna

De Grauwe, P. (1991) "Costs and Benefits of a Monetary Union" Centre for Economic Studies, Vol. XXXVI, No. 2

Dornbusch, R., C. Favero and F. Giavazzi (1998) "Immediate Challenges for the European Central Bank" Economic Policy, Vol. 26

Eichengreen B. (1996) "EMU: An Outsider's Perspective" Working Paper 79, Centre for International and Development Economics Research

Gros, D. and N. Thygesen (1990) "The Institutional Approach to Monetary Union in Europe" The Economic Journal, Vol. 100, No. 402, pp. 925-935

Holden, S. (1994) "Wage Bargaining and Nominal Rigidities" European Economic Review, Vol. 38

Holden, S. and O. Raaum (1991) "Wage Moderation and Union Structure" Oxford Economic Papers, Vol. 43

Hughes Hallett, A. (1998) "On the Need for Macroeconomic Planning in Market Economies: Three Examples from the European Monetary Union Project" in S. Strom (ed) "Econometrics and Economic Theory in the 20th Century" Cambridge University Press, Cambridge

Hughes Hallett, A. and N. Viegi (2001) "Labour Market Reform and Monetary Policy in EMU: Do Asymmetries Matter?" Discussion Paper 2979, Centre for Economic Policy Research

Kaufmann, M. H. (1996) "European Economic and Monetary Union - Prospects and Pitfalls - Is EMU Premature?" Paper presented at Third-World-ESCA Conference in Brussels

Keynes, J.M. (1936) "The General Theory of Employment, Interest and Money" London: Macmillan

Layard, R., S. Nickell and R. Jackman (1991) "Unemployment: Macroeconomic Performance and the Labour Market" Oxford University Press

Mehrez, G. and N. Valla (1999) "EMU: What if the Shocks are in the Labour Markets?" Working Paper 307, William Davidson Institute

Neumeyer, A. P. (1998) "Currencies and the Allocation of Risk: The Welfare Effects of a Monetary Union" The American Economic Review, Vol. 88, No. 1, pp. 246-259

Nickell, S., J. Vainiomaki and S. Wadhwani (1994) "Wages and Product Market Power" Economica, Vol. 61

Nicoletti, G., R. Haffner, S. Nickell, S. Scarpetta and G. Zoega (2001) "European Integration, Liberalization and Labour Market Performance" in: G. Bertola, T. Boeri and G. Nicoletti "Welfare and Employment in a United Europe" Cambridge, Mass.: MIT Press

Nuti, M. (2000) "The Costs and Benefits of Euro-isation in Central Eastern Europe Before or Instead of EMU Membership" Working Paper 340, William Davidson Institute



Obstfeld, M. (1998) "EMU: Ready or Not?" *Essays in International Finance*, Vol. 209, Department of Economics, Princeton University

Persson, T. and G.Tabellini (1990) "Macroeconomic Policy, Credibility and Politics" Harwood Academic Publishers, Amsterdam

Persson, T. and G.Tabellini(1993) "Designing Institutions for Monetary Stability" Carnegie-Rochester Conference Series on Public Policy, Vol. 39, pp. 53-84

Rogoff, K. (1985) "The Optimal Degree of Commitment to an Intermediate Monetary Target" *Quarterly Journal of Economics*, Vol.100, pp.1169-1190

Rose, A. (2000)"One Money, One Market: The Effect of Common Currencies on Trade" *Economic Policy*, Vol.15

Rose, K. A. and E. Van Wincoop (2001) "National Money as a Barrier to International Trade: The Real Case for Currency Union" *The American Economic Review*, Vol. 91, No. 2, pp. 386-390

Schuberth, H. and G. Wehinger (1998) "Room for Manoeuvre of Economic Policy in EU Countries. Are there Costs of Joining EMU?" Working Paper Series of the Oesterreichische National Bank No. 35

Sibert, A. (1999) "Monetary Integration and Economic Reform" *The Economic Journal*, Vol. 109, No. 452, pp 78-92

Sibert, A. and A. Sutherland (2000) "Monetary Union and Labour Market Reform" *Journal of International Economics*, Vol. 51, pp. 421-435

Solow, R.M. (1979)"Another Possible Source of Wage Stickiness" *Journal of Macroeconomics*, Vol. 1

Svensson, E.O.L. (1997) "Optimal Inflation Targets, Conservative Central Banks, and Linear Inflation Contracts" *The American Economic Review*, Vol.87, pp.1111-1146

Thomas, A. (2001)"The Costs and Benefits of Various Wage Bargaining Structures: An Empirical Exploration, mimeo, Washington: International Monetary Fund

Vaubel R. (1990) "Currency Competition and European Monetary Integration" *The Economic Journal*, Vol. 100, No. 402, pp. 936-956

Vinals, J. and J. Jimeno (2000) "The Impact of EMU on European Unemployment" Working Paper 34, Austrian National Bank, Vienna

Walsh, E.C. (1995)"Optimal Contracts for Independent Central Bankers" *The American Economic Review*, Vol. 85, pp.150-167

Wyplosz, C. (1997) "EMU: Why and How It Might Happen?" *The Journal of Economic Perspectives*, Vol. 11, No. 4, pp. 3-21





Δωρεά

